

Elerweerd: maatschappelijk project van groot openbaar belang met projectgrindwinning

Projectvoorstel aan het Projectgrindwinningscomité

Steengoed Projecten cvba en Strategisch project
Maasvallei Grensverlegend

1 oktober 2012
Definitief rapport
81898301

ROYAL HASKONING
Enhancing Society

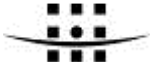
HASKONING BELGIUM NV/SA

Campus Mechelen
Schaliënhoevedreef 20 D
2800 Mechelen
+32 (0)15 40 56 56 Telefoon
+32 (0)15 40 56 57 Fax
info@mechelen.royalhaskoning.com E-mail
www.royalhaskoning.com Internet

Documenttitel Elerweerd: maatschappelijk project van groot
openbaar belang met projectgrindwinning
Projectvoorstel aan het
Projectgrindwinningscomité
Verkorte documenttitel Elerweerd
Status Definitief rapport
Datum 1 oktober 2012
Projectnaam Projectgrindwinning Elerweerd
Projectnummer 81898301
Opdrachtgever Steengoed Projecten cvba en Strategisch
project Maasvallei Grensverlegend
Referentie 81898301/R/873059/Mech

Auteur(s) Kris Casteleyn
Collegiale toets Guy Geudens
Datum/paraaf .....
Vrijgegeven door Marieke Gruwez
Datum/paraaf .....

INHOUDSOPGAVE

		Blz.
1	INLEIDING	1
1.1	Status	1
1.2	Leeswijzer	3
2	NOODZAAK EN RELEVANTIE VAN HET MAATSCHAPPELIJK PROJECT	4
2.1	Natuurontwikkeling	4
2.2	Hoogwaterbeveiliging	5
2.3	Noodzaak rivierverruiming	8
2.4	Maatschappelijke relevantie (voor een duurzame ontwikkeling)	10
2.4.1	Sociaal-culturele relevantie	11
2.4.2	Relevantie voor natuur, bos en landbouw	12
2.4.3	Economische relevantie	14
2.4.4	Beleid	15
3	AFWEGING VAN ALTERNATIEVEN	17
3.1	Doelstellingsalternatieven	17
3.1.1	Alternatieven voor rivierveiligheid	17
3.1.2	Alternatieven voor natuurontwikkeling	19
3.2	Ruimtelijke alternatieven	21
3.2.1	Rivierverruiming	22
3.2.2	Natuurontwikkeling	22
3.3	Termijnalternatieven	23
3.4	Inrichtingsalternatieven	24
3.4.1	Belbag 2	24
3.4.2	Steengoed 1	26
3.4.3	Natuurontwikkeling en rivierveiligheid via maaiveldverlaging	28
3.4.4	Natuurontwikkeling zonder maaiveldverlaging	28
3.5	Conclusie	29
4	TOETSING JURIDISCHE VOORWAARDEN	30
4.1.1	Wijzigingsdecreet van 3 april 2009	30
4.1.2	Juridische voorwaarden projectgrindwinning	31
4.1.2.1	Voorwaarden Artikel 20bis	32
4.1.2.2	Voorwaarden Artikel 20ter	32
4.1.2.3	Voorwaarden Artikel 20quater	33
4.1.2.4	Voorwaarden Artikel 20quinquies	35
4.1.2.5	Voorwaarden Artikel 20sexies	36
4.1.3	Conclusie	37
5	BESCHRIJVING VAN HET INITIATIEF	38
5.1	Algemene beschrijving maatschappelijk project Elerweerd	38
5.1.1	Initiatiefnemers	38
5.1.2	Streefbeeld	38
5.1.3	Ingrepen	41
5.2	Bestemmingswijzigingen in het plangebied	43

5.3	Aanlegfase met deelfasen	45
5.3.1	Inleiding	45
5.3.2	Deelzones en fasering	45
5.3.3	Timing en grondbalansen	55
5.4	Ontwikkeling van het eindbeeld rivierlandschap	57
5.5	Eigendoms- en beheersstructuur	57
5.5.1	Eigendom	57
5.5.2	Beheer	58
5.6	Financiering	60
5.6.1	Studiekosten	60
5.6.2	Waarborgsysteem	60
5.6.3	Financiële ondersteuning van het PGC	61
5.7	Wettelijke inhoud van het initiatief	61
6	PROCESNOTA: PROCEDURELE STAPPEN EN GEVOERD PROCES	63
6.1	Inleiding	63
6.2	Werkgroepen	63
6.3	Procedure om te komen tot een definitief projectvoorstel	64
6.4	Inhoudsbepalingen en opbouw procesnota	64
6.5	Procedure na goedkeuring door de Vlaamse Regering	66

Bijlagen

Bijlage 1: Grondbeginselen van Maatschappelijk Project Elerweerd en uit te werken maatregelen na goedkeuring door de Vlaamse regering

Bijlage 2: Uitgewerkt initiatief Maatschappelijk Project Elerweerd

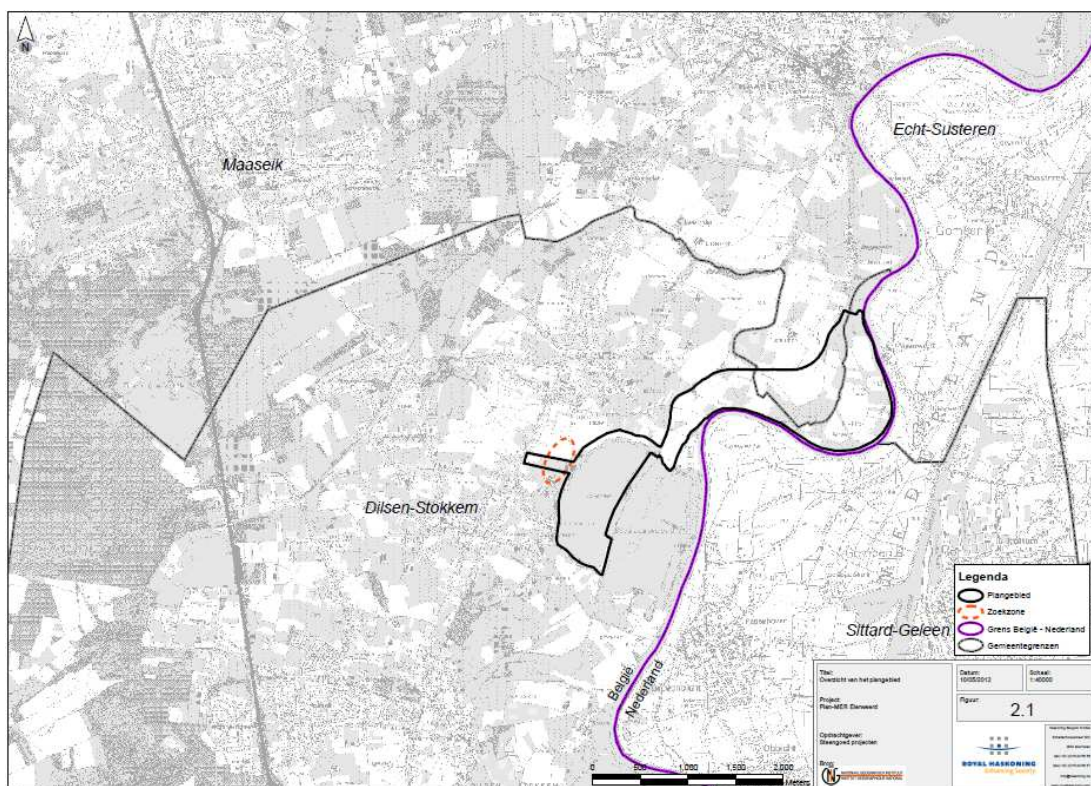
Bijlage 3: Procesnota Maatschappelijk Project Elerweerd

Bijlage 4: Definitief planMER Elerweerd, inclusief goedkeuring

1 INLEIDING

1.1 Status

Steengoed Projecten cvba en Strategisch Open Ruimte Project 'Maasvallei,... grensverleggend' hebben de intentie kenbaar gemaakt om ter hoogte van de Elerweerd aan de Maas maatschappelijke meerwaarde te willen creëren. Het project dat hier voorligt, omvat de uiterwaard Elerweerd, het noordelijk deel van de uiterwaard Bichterweert en de aansluitende locatie Pastoorsdijk. Het project bestrijkt een aaneengesloten buitendijks gebied tussen de winterdijk en de Grensmaas. Het projectgebied ligt op het grondgebied van de stad Dilsen-Stokkem en de stad Maaseik.

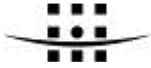

Illustratie 1.1: Ligging van het projectgebied

Doel van het project is enerzijds de realisatie van **beschermende maatregelen tegen schadelijke overstroming** en anderzijds het **creëren van natuur in het winterbed van de Maas**. Beide doelen kunnen pas gerealiseerd worden mits **grindwinning** (zie verder). Afgeleide doelen zijn landschap, toerisme, recreatief medegebruik (bv. RivierPark Maasvallei) en flankerende maatregelen landbouw (bv. irrigatieproject).

De schaal van grondverzet van een grindwinning is noodzakelijk om in de betreffende zone de optimale omstandigheden te creëren voor de ontwikkeling van habitats eigen aan de Maasvallei. Ook voor hoogwaterbescherming zijn grootschalige ingrepen noodzakelijk. Daarnaast kunnen via de grindwinning de nodige middelen worden gegenereerd om al deze ingrepen te financieren (i.e. aankoop gronden, uitvoering werken en eindafwerking van het nieuwe bodemoppervlak). Voor de uitvoering van de werken moet het projectgebied uitgebreid worden buiten de buitendijkse zone waar de doelstellingen gerealiseerd worden.

Op 3 april 2009 (B.S. 24 april 2009) keurde het Vlaams parlement een wijzigingsdecreet goed inzake de grindwinning in Limburg. Dit wijzigingsdecreet kwam er na een akkoord tussen de grindsector, de landbouwsector en de natuur- en milieubewegingen waarin zij hun consensus uitdrukken dat commerciële grindwinning mogelijk moet zijn als dat de mogelijkheid geeft om landschapsecologie en de biodiversiteit van de Limburgse natuur te verbeteren en dit rekening houdend met de gebruikssituatie van het projectgebied. Iedereen was immers overtuigd geraakt dat grindwinning ook een hefboom kan zijn om maatschappelijk belangrijke ruimtelijke projecten te realiseren, die zonder die hefboom moeilijk of helemaal niet realiseerbaar zouden zijn, onder meer omdat de budgettaire middelen niet voorhanden zijn.

In tegenstelling tot het verleden is er nu sprake van een projectmatige aanpak, waarbij ieder project op zichzelf wordt onderzocht. De partners zullen elk voor zichzelf de afweging maken of het projectvoorstel aan hun voorwaarden voldoet. Nieuwe projecten kunnen enkel opgestart worden wanneer alle betrokkenen eenparig akkoord zijn, waarbij een win-winsituatie mogelijk wordt gemaakt. Er werd daarom de noodzaak aangevoeld om op het grindwinningsverbod een extra uitzondering mogelijk te maken voor grindwinning, die past in projecten die noodzakelijk zijn voor het bereiken van maatschappelijke doelstellingen van groot openbaar belang en die zelf niet bestaan in het winnen van grind.

Het decreet van 3 april 2009 voorziet 3 uitzonderingen waarbij grindwinning mogelijk is en waarbij de bepalingen van het grinddecreet geen toepassing kent¹:

- (1) als nevenproductie bij de winning van het onderliggende kwartszand,
- (2) bij infrastructuurwerken (artikel 14bis grinddecreet)
- (3) bij de realisatie van projectgrindwinning.

Voorliggend projectvoorstel Elerweerd geeft invulling aan de derde uitzondering, namelijk de **projectmatige aanpak van grindwinning**.

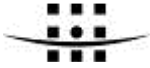
In een eerste fase is een **initiatief** (zie bijlage 2) voorgelegd aan het Projectgrindwinningscomité, verder genaamd PGC, waarin door de initiatiefnemers het voornemen kenbaar gemaakt is en het project is toegelicht. Na het in overweging nemen van het initiatief door het PGC (5 april 2011) is in een tweede stap, conform de bepalingen van het Grinddecreet, de **procesnota** opgesteld. In deze procesnota wordt het volledige proces toegelicht. Deze nota is op te vatten als een dynamisch document. Dit betekent dat het doorheen het volledige proces is en zal worden meegenomen en worden aangevuld naargelang het proces vordert. Het document geeft dus het proces weer volgens de inzichten die er op dit moment zijn (leidraad). Want meerdere aspecten, zoals de aankomende nieuwe regelgeving met betrekking tot grote projecten, kunnen het procesverloop mogelijk nog wijzigen. Daarnaast kunnen de tussenresultaten van een voorziene processtap (bv. de milieuvergunning) zorgen voor de nodige bijsturing. De procesnota werd voor de eerste maal besproken in het PGC van 21 november 2011. In bijlage 3 is de meest recente versie van de procesnota (25 september 2012) opgenomen.

De procesnota vormt samen met het initiatief een integraal onderdeel van de **startbeslissing**. De startbeslissing gebeurt door het PGC en geeft de beleidsintentie

---

¹ Zie artikel 14 van het grinddecreet zoals gewijzigd bij artikel 3 van het decreet van 3 april 2009

aan om het project op korte termijn te onderzoeken met het oog op een effectieve realisatie ervan.

Het voorliggend rapport is het **definitieve projectvoorstel** dat ter vaststelling wordt voorgelegd aan het PGC.

Na vaststelling van dit definitieve projectvoorstel door het PGC legt deze het projectvoorstel ter **goedkeuring** voor aan de **Vlaamse Regering**. De Vlaamse Regering neemt de beslissing over het definitieve voorstel.

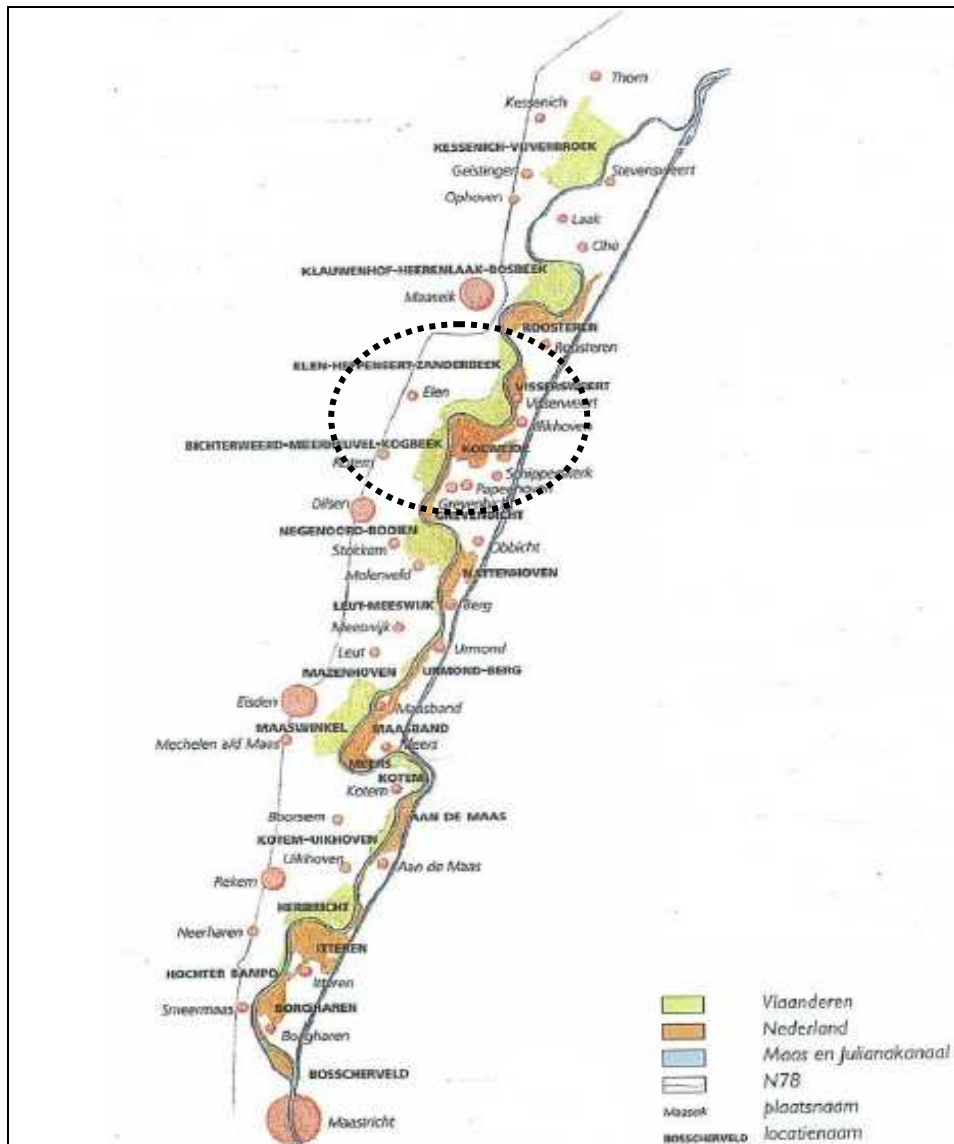
1.2 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt de noodzaak en relevantie van het maatschappelijk project Elerweerd toegelicht. In hoofdstuk 3 wordt dieper ingegaan op de aspecten van de projectgrindwinning. Hoofdstuk 5 beschrijft het initiatief concreet. In hoofdstuk 5 worden de te volgen procedures toegelicht. Tevens wordt in hoofdstuk 5 aangegeven hoe deze procedures zullen gestroomlijnd worden via verschillende processen.

2 NOODZAAK EN RELEVANTIE VAN HET MAATSCHAPPELIJK PROJECT

2.1 Natuurontwikkeling

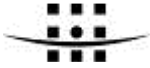
Begin jaren '90 groeide de idee om op beide oevers van de Gemeenschappelijke Maas in het winterbed **natuurontwikkeling** te realiseren: het Plan Levende Grensmaas (Vlaanderen) en het Grensmaasproject (Nederland) (zei onderstaande illustratie 2.1).

Illustratie 2.1: Overzicht locaties in het Grensmaasproject²

Begin jaren '90 koppelde het principe 'Groen voor Grind' (grindwinning én de ontwikkeling van nieuwe natuur langs de Grensmaas) de nodige (na)bestemming aan grindwinning in Nederland.

² Uit Natuurhistorisch maandblad 89, juli 2000. Themanummer Maasvallei natuurlijk

In Vlaanderen stelde het Grinddecreet van 1993 (zie verder) dat grindwinning eindig moest zijn, maar bij het verstrijken van de einddatum 31 december 2005 bleek dat de quota niet bereikt waren en werden onder voorwaarden verlengingen toegestaan. De maatschappelijke discussie hierover heeft geleid tot een juridisch kader voor een projectmatige aanpak (Grinddecreet 14.07.1993 hoofdstuk IIIbis artikel 20 over de projectgrindwinning) waarbij per voorstel wordt nagegaan of er door grindontginning voldoende meerwaarde kan gerealiseerd worden op vlak van biodiversiteit en landschapecologische samenhang.

Het Strategisch Open Ruimte project 'Maasvallei, ... grensverleggend' werd door de Vlaamse Overheid erkend en gefinancierd in het kader van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Het strategisch project concentreert zich voornamelijk op het rivierbed van de Maas aan Belgische zijde dat ongeveer 2100 ha beslaat. Dit project levert een belangrijke bijdrage aan de uitbouw van het RivierPark Maasvallei. Het project is tevens onderschreven door de Provincie Limburg en de vijf Maaslandse gemeenten die hier hun medewerking aan verlenen. Het is dan ook vanzelfsprekend dat de opdrachthouder van dit Strategisch project, het Regionaal Landschap Kempen en Maasland, mede-initiatiefnemer is voor het Maatschappelijk project Elerweerd.

De doelstellingen van dit strategisch project worden in onderstaande kader verder toegelicht.

In het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen worden de belangrijke rivier- en beekvalleien omschreven als structurerend voor Vlaanderen. De operationele doelstelling van het project vertaalt zich in de ruimtelijk-strategische actie "de realisatie van een RivierPark Maasvallei". De uitbouw van het RivierPark Maasvallei heeft als doel om aan Vlaamse zijde op langere termijn al de groene bestemmingen effectief te realiseren en het areaal van groene bestemmingen uit te breiden (in het kader van de 'Afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur' van de Vlaamse Overheid).

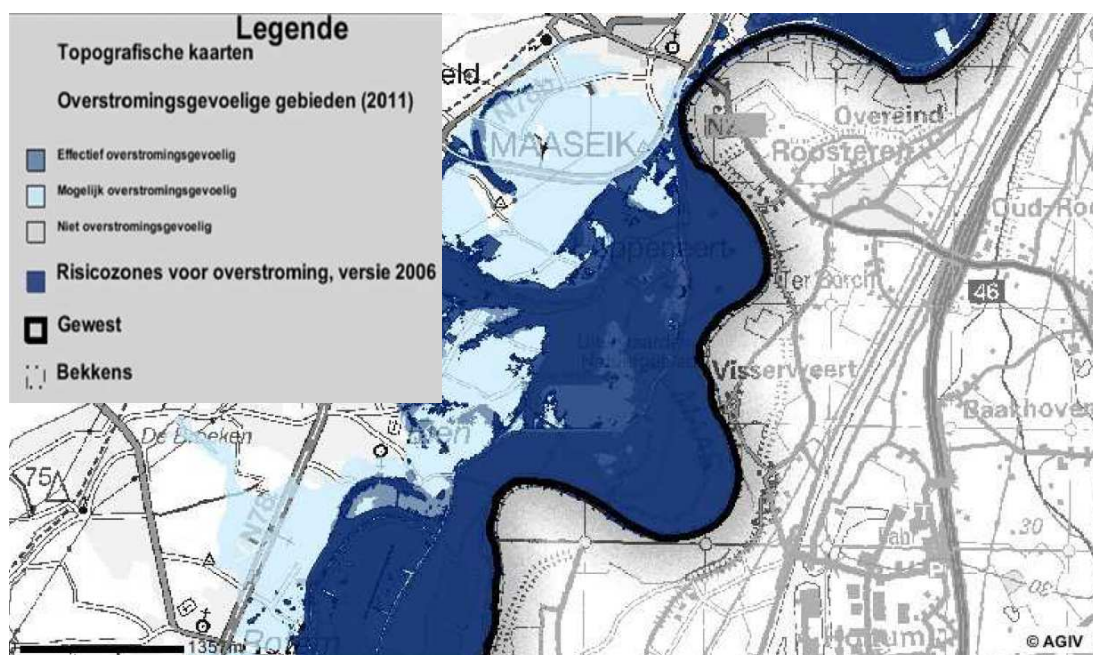
In de integrale aanpak wordt ook gewerkt aan **recreatief medegebruik, open ruimteverbindingen, erfgoed, landschapselementen** en **sensibilisering**. De integrale werking in de Maasvallei, die een op Vlaams niveau ruimtelijk structurerende vallei is, draagt zo bij tot de uitvoering van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen.

2.2 Hoogwaterbeveiliging

Waterbouwkundige ingrepen bovenstrooms de Grensmaas, grondwateronttrekking ter compensatie van mijnverzakking en grindontginning hebben bijgedragen tot een gewijzigde stromingsdynamiek van de Maas. De Maasgeul sneed steeds dieper in en de stroomkracht (river power of streampower) nam alsmaar toe. Dit leidde tot een gevoelige verlaging van de rivierveiligheid, zoals hydraulisch aangetoond in de haalbaarheidsstudie³. Na een snelle opeenvolging van meerdere periodes met hoogwaterstanden tussen 1993 en vandaag werd **beveiliging tegen hoogwater** een prioriteit.

³ Arcadis, Lisec, Haskoning, Meander en INBO (2009). *Haalbaarheidsstudie "Levende Grensmaas door Belbag"*.

De noodzaak om te werken aan de riverveiligheid wordt aangetoond in het Grensmaasproject⁴ en duidelijk geïllustreerd op illustratie 2.2 voor de beschouwde projectlocatie en haar ruime omgeving. Naast het volledige winterbed zijn ook aanzienlijke binnendijkse zones in Dilsen-Stokkem en Maaseik gelegen in effectief overstromingsgevoelig gebied.

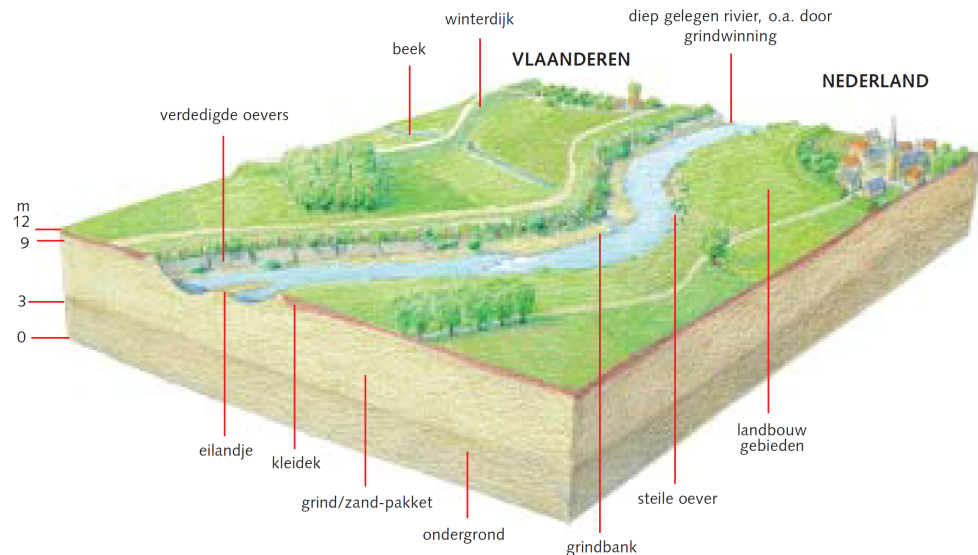
Illustratie 2.2: Overstromingsgevoelige gebieden (2011)⁵

Als een van de belangrijkste middelen wordt ingezet op rivierverruiming, omdat die de afvoercapaciteit van de rivier bij hoogwater verhoogt. Rivierverruiming kan worden gerealiseerd in het zomerbed (oeververbreding) of in het winterbed (weerdverlaging) (illustratie 2.3).

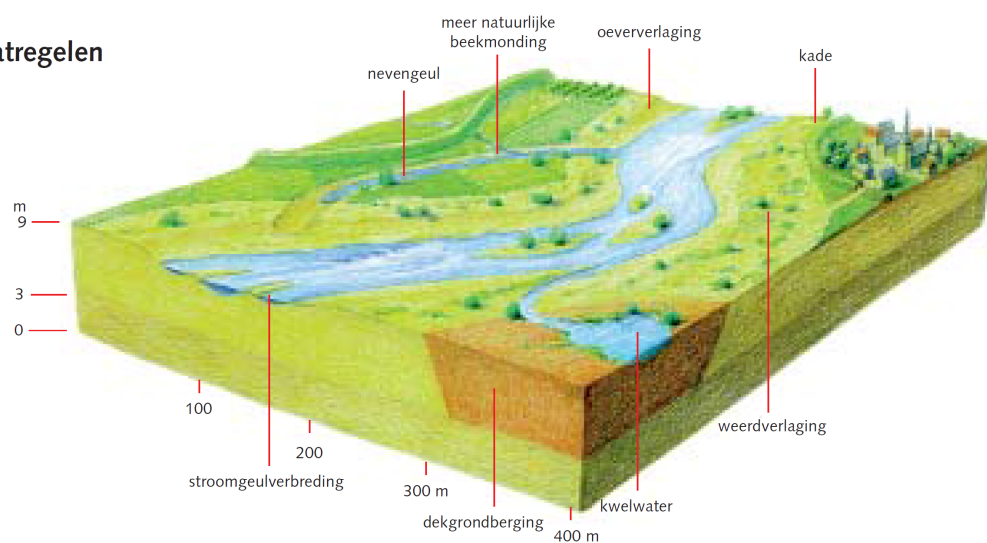
⁴ HOET, I., CARDOEN, F. en NAGELS, K. (1998). *Integraal rivierbeheer langs de grensmaas: een overzicht van het natuurontwikkelingsplan van het grensmaasgebied*. In Water nr. 99 – maart/april 1998

⁵ <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/watertoets2012/#>, laatste raadpleging juli 2012

Huidige situatie

Na uitvoering maatregelen

Illustratie 2.3: Schematische weergave van rivierverruiming

Het zomerbed kan breder gemaakt worden door de oevers af te schuinen. Daarbij kan de zomerdijk verlaagd of verwijderd worden. Op deze oevers komt dan een aanzienlijke oppervlakte land veel vaker in contact met rivierwater.

Door een weerdverlaging komt het aanliggende terrein tussen rivier en winterdijk dicht bij de diep ingesneden Maas te liggen. Dat levert als resultaten:

- Bij hogere afvoeren zal de rivier vaker het natuurlijke winterbed innemen.
- De stroomsnelheid bij wassend Maaspeil wordt lager. Dat is positief omdat ook de erosiecapaciteit afneemt en belangrijke dijken en stroomgeleiders minder snel uitgeschuurd worden. De hoofdgeul van de Maas zal dus met grotere zekerheid blijven liggen. Anderzijds wordt het stroompatroon in de uiterwaard zelf net gedifferentieerder met inname van geulen en lagere terreindelen.

- Een grondwaterstandswijziging die vooral bij hoogwater merkbaar is. Stroomafwaarts, ter hoogte van Aan de Maas en Vissersweert, is er een waterstandsverhogend effect als gevolg van de bovenstroomse waterstanddalingen. Deze plaatselijke verhogingen leveren ten opzichte van de huidige situatie en ten opzichte van de referentiesituatie uit 1995 geen noemenswaardige reductie van de algemene waterstanddaling die wordt voorzien voor het gebied. De ontwerpen voldoen hiermee dan ook goed aan de randvoorwaarden die de Vlaamse en Nederlandse rivierbeheerders aan ingrepen in het hoogwaterbed stellen. Deze effecten dienen via gedetailleerde hydraulische modellering nog te worden bevestigd.

Rivierverruiming betekent grondverzet en grondverzet opent mogelijkheden voor grindwinning. Grindwinning kan bijgevolg een facet van het project zijn waarbij het project de grindwinning zelf niet tot doel heeft.

2.3 Noodzaak rivierverruiming

Met het oog op het verhogen van de afvoercapaciteit van de Maas (rivierveiligheid) en het vergroten van de dynamische processen (natuurontwikkeling en landschap) is voor het openbaar belang dus rivierverruiming aan de orde.

Anticiperend op deze evolutie nam de beroepsfederatie Belbag in samenwerking met het Onderzoekscomité in 2007 het initiatief om de haalbaarheid van verschillende projecten te laten onderzoeken op locaties waar het Plan Levende Grensmaas tot nog toe niet gerealiseerd is en waar een drievoudige doelstelling kan bereikt worden: rivierveiligheid, natuurontwikkeling en grindwinning⁶. Het ging om de projectlocaties Herbricht, Maaswinkel, Bichterweert, Elerweerd en Kessenich-Vijverbroek. Initiële projectschetsen van Belbag uit 2001 werden volgens een proces van evaluerend ontwerpen bijgestuurd door resultaten van hydraulisch, hydrologisch en ecologisch onderzoek, modellering en evaluatie van de effecten voor de Mens.

Uit hydraulische modelstudies blijkt dat ook locaties buiten deze in het Plan Levende Grensmaas voorziene gebieden betrokken moeten worden bij de rivierverruiming om de afvoercapaciteit bij hoogwaterstanden overal te garanderen (zie illustratie 2.4). Dat komt mede door de interactie met het eveneens evoluerende Nederlandse Grensmaasproject.

---

⁶ Arcadis, Lisec, Haskoning, Meander en INBO (2009). *Haalbaarheidsstudie "Levende Grensmaas door Belbag"*.

hydraulische modellering (zie verder) voor het eindbeeld en hinderaspecten voor de aanlegfase.

2.4 Maatschappelijke relevantie (voor een duurzame ontwikkeling)

Er wordt uitgegaan van het feit dat de relevante maatschappij streeft naar een duurzame ontwikkeling. Onder **duurzame ontwikkeling** wordt verstaan⁸

'een ontwikkeling die voorziet in de behoeften van de huidige generatie zonder de mogelijkheden tot behoeftevoorziening van toekomstige generaties in gevaar te brengen, waarbij aandacht gegeven wordt aan de integratie van en de synergie tussen de sociale, ecologische en de economische dimensie, en waarvan de realisatie een veranderingsproces vergt waarin het gebruik van hulpbronnen, de bestemming van investeringen, de gerichtheid van technologische ontwikkeling en institutionele veranderingen worden afgestemd op zowel toekomstige als huidige behoeften'.

De effecten van de projectgrindwinning zijn getoetst met een duurzaamheidswaardering. Daarbij werden niet alleen puur ecologische, maar ook sociale en economische effecten (*People – Planet – Prosperity*) onderzocht van zowel de activiteit, de strategie als het beleid. De duurzaamheidswaardering heeft de intentie om minimaal volgende aspecten weer te geven⁹:

- de te verwachten sociaal-culturele, economische en milieueffecten van de vooropgestelde activiteit op korte en lange termijn
- de invulling van duurzaamheidsobjectieven in beleidsaspecten
- de lokale, regionale en globale belangen
- de integratie van duurzame ontwikkeling in alle fasen van het project.

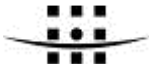
Tabel 2.1 geeft een overzicht van de relevante thema's en de duurzaamheidsobjectieven voor deze projectgrindwinning en haar stakeholders.

Tabel 2.1: Schematische weergave duurzaamheidsobjectieven projectgrindwinning

1. Sociaal-culturele relevantie 1.1. Rivierveiligheid 1.2. Recreatie 1.3. Landschap en erfgoed
2. Relevantie voor landbouw en natuur 2.1. Natuurbehoud en –ontwikkeling 2.2. Landbouw 2.3. Ecologische voetafdruk van de activiteit
3. Economische relevantie 3.1. Economische relevantie 3.2. Werkgelegenheid en delocalisatie 3.3. Return voor overheden

⁸ Decreet ter bevordering van de duurzame ontwikkeling, aangenomen door het Vlaams Parlement op 9 juli 2008

⁹ Defra (2005) *Securing the Future - UK Government sustainable development strategy*. HMSO, Norwich. Online beschikbaar via <http://www.defra.gov.uk/sustainable/government/publications/uk-strategy/>

4. Beleid 4.1. Continuïteit in het afbouwbeleid 4.2. Onderzoek 4.3. Sociale maatregelen 4.4. Herstructurering
5. Klimaatveranderingen 5.1. Rivierveiligheid

2.4.1 Sociaal-culturele relevantie

Bij deze relevantie is uitgegaan van het feit dat rijkdom en welzijn eerlijk moeten verdeeld worden tussen de mensen en de solidariteit versterkt moet worden.

Rivierveiligheid

De ingrepen in het projectgebied zijn getoetst op hun efficiëntie naar een veiliger eindsituatie naar ongewenste overstromingen toe.

Gewijzigde grondwaterstanden kunnen indirect leiden tot negatieve gevolgen voor ecologisch waardevolle gebieden, landbouwgebieden, bewoonde gebieden of waterwinningsgebieden. Om deze mogelijke effecten in beeld te brengen werd en wordt de hydrogeologische en ecohydrologische modellering verder in detail uitgewerkt en getoetst in de MER procedures.

Recreatie

Recreatie in het Maasdal omvat voornamelijk¹⁰:

- Weidelijk vissen (stille recreatie)
- Fietsen. Het Maasdal is gekend om zijn fietsroutes, vooral in de zomer en bij een iets ouder publiek, op de Maasdijken en kanaaloevers.
- Wandelen doorheen bestaande natuurgebieden, in de centra van de historische stadjes en doorheen het snoer van Maasdorpen.
- Natuurobservatie (birdwatching)
- Watersport, vnl. zeilen en varen op de plassen langs het noordelijke deel van de Grensmaas. In het zuidelijk deel is kajakken heel populair.

Door de rivierverruiming komt er meer natuur en is deze meer divers (zie illustratie 2.3). Dit kan leiden tot verhoogd recreatief medegebruik van het gecreëerde groen, bv. meer (natuur)wandelingen, fietsers en bezoek aan uitkijpunten.

Het rivierlandschap van de Maas met de veelzijdige functionaliteit voor natuur, rivierveiligheid, landschap en recreatie bepaalt in hoge mate een positieve streekidentiteit.

Landschap en erfgoed

Door het grondverzet ten behoeve van de weerdverlaging wordt enerzijds de mogelijkheid geschapen om op macro- en mesoschaal de elementen, de structuur en de typologie van een riviernatuurlandschap te laten herontwikkelen. Anderzijds wordt cultuurhistorisch en geomorfologisch waardevol patrimonium verwijderd op meso- en microschaal. De initiatiefnemers doen het mogelijke voor de bewaring of de correcte documentatie bij ontgraving van dit patrimonium.

¹⁰ <http://www.belbag.be/default.aspx?alias=recreatie> (laatste raadpleging, 28/10/2010)

2.4.2 Relevantie voor natuur, bos en landbouw

Binnen het Grinddecreet heeft het Herstructureringscomité de opdracht om de afgewerkte grindwinningsgebieden te laten uitrusten, met inbegrip van het herstel en de ontwikkeling van de natuur en het natuurlijk milieu van de gebieden en de aanpalende omgeving.¹¹ In voorliggende projectgrindwinning ligt deze verantwoordelijkheid bij de initiatiefnemers¹², waarbij Steengoed de uiteindelijke verantwoordelijkheid neemt voor wat betreft de uitvoering en het financiële aspect.

- **Natuurbehoud en -ontwikkeling**

Ten gevolge van de veranderde manier van stroming van de Maas is een gewijzigd rivierecosysteem ontstaan. Door een weerdverlaging kan de dynamiek worden verhoogd omdat de rivier vaker dan nu in delen van de aanpalende uiterwaard zal stromen. Dit komt eveneens het natuurlijke rivierhabitat ten goede door een verhoogde variatie (stroomdalgraslanden, oibossen, nevengeulen) en grotere habitatomvang. Het gaat om grotere (tientallen hectares) en zeer specifieke leefgebieden voor de langere termijn. De herinrichting levert dus een sterke ecologische winst op.

De meerwaarde kan uitgedrukt worden als potentieel aanwezige ecotopen die zich kunnen ontwikkelen na herstructurering van de projectzones. De ecotoopontwikkeling in de toekomstige Elerweerd kan in zekere mate voorspeld worden met behulp van een ecologische modellering Ecodyn (uitgevoerd door het INBO). Per ecotoopgroep, grasland, ruigte, struweel, bos, zijn op basis van de hoogteligging ten opzichte van de rivier en het bodemsubstraat ter plekke de mogelijkheden voorspeld. De beheerintensiteit (begrazingsdruk in ruimte en tijd, aangevuld met maaibeheer) wordt gericht op houtige opslag of bosontwikkeling op maximaal 10%. De werkelijke frequentie van hoogwaters is uiteraard niet vast te bepalen.

- **Bos**

Uit de afweging van rivierkundige, landschappelijke en ook ecologische doelstellingen blijkt dat struweel en op termijn oibos een zeer waardevol element zullen zijn in het gewenste dynamische rivierlandschap. Maar afwisseling zal daarin het hoofdkenmerk zijn. Zeer precaire (Europese) doelstellingen van het natuurbehoud vragen om aaneengesloten open graslanden in de uiterwaarden. De rivierveiligheid bij hoogwaters steunt op goede doorstroming en deze kan op strategische punten vertraagd worden door houtige begroeiing. Een bijkomende bezorgdheid die meegenomen wordt bij zowel inrichting (substraatkeuze, afwerkingshoogtes) als bij het toekomstige beheer is het bewaren van doorkijken naar de Maas vanaf de winterdijk.

Houtige begroeiing zal daarom altijd aanwezig zijn in de vorm van een mozaïeklandschap, maar struweel en bos zal niet meer dan 10% van het gehele gebied innemen. Het beeld in illustratie 2.5 kan als referentie genomen worden **voor de meest gesloten delen** in het eindbeeld voor het projectgebied.

---

¹¹ Grinddecreet, artikel 10, laatste lid

¹² Gewijzigd Grinddecreet, artikel 20

Illustratie 2.5: Referentie voor de meest struweel- en bosrijke delen in het eindbeeld voor Elerweerd

- Landbouw

Directe effecten

De natuurontwikkeling in het projectgebied brengt een direct verlies van landbouwareaal met zich mee¹³. Het verminderde areaal zal lokaal leiden tot een lagere landbouwactiviteit. Het LER beschrijft de impact en de reacties van de betrokken landbouwers hierop. Het geeft ook een opsomming van mogelijke maatregelen waarmee een flankerend beleid kan uitgebouwd worden. Dit ondersteunt het transitieproces waar de lokale landbouwers dienen door te gaan. Steengoed geeft bij de aankoop van de gronden een rechtmatige en billijke vergoeding voor deze verlaagde activiteit via de aankoopprijs van de gronden, de vergoeding voor de gebruikers/pachters en het gratis blijvend gebruik tussen aankoop en eigenlijke ontginning. Daarnaast heeft het overleg in de werkgroep landbouw van het project Elerweerd geleid tot principiële afspraken tussen Boerenbond en Steengoed¹⁴:

- Steengoed zal de gronden van het projectgebied Elerweerd verwerven zonder gebruik te maken de onteigening, ook al zou deze mogelijkheid geboden worden door de overheid (zie 5.5.1).
- De vaststelling is dat in het natuurstreefbeeld voor het grootste deel van Elerweerd, geen belangrijke rol voor de landbouw in het natuurbeheer wordt voorzien (zie 5.5.2).
- Naast de aankoop in der minne, is dé flankerende maatregel voor de landbouwsector het irrigatieproject, hetgeen de landbouwers ook vroegen bij de enquêtering voor het LER. Om absolute zekerheid te krijgen dat het irrigatieproject er komt, dient het opgenomen te worden in het projectvoorstel Elerweerd, unaniem goed te keuren door het PGC en over te maken aan de Vlaamse Regering. Het irrigatieproject werd op haalbaarheid onderzocht (hoofdstuk 7 van de procesnota in bijlage 3). Steengoed zal het irrigatieproject voor minstens 160 ha uitvoeren. Steengoed staat in voor zowel voorstudie als uitvoering en zij zal daarom het budget beheren, dat werd overeengekomen tussen Steengoed en Boerenbond. De grootte van 160 ha komt

¹³ Arcadis, Lisec, Haskoning, Meander en INBO (2009). *Haalbaarheidsstudie "Levende Grensmaas door Belbag"*

¹⁴ Schrijven voorzitter Boerenbond aan de grindsector 13/09/2012

overeen met het verlies aan landbouwareaal binnen het projectgebied Elerweerd. De aard van de waterleidingen moet toelaten het irrigatieproject later uit te breiden. De prijs voor het water zal concurrentieel zijn met de gehanteerde prijs door CIRO. Er wordt een stuurgroep voor het irrigatieproject opgericht met vertegenwoordigers van Steengoed en de landbouw.

Bij de opmaak van het RUP zal de terugkoppeling gebeuren met de AGNAS.

Indirecte invloed

Het project zou ook indirecte effecten op de landbouw kunnen hebben ten gevolge van de gewijzigde grondwaterstanddynamiek. Gezien de geologische opbouw (boven vochthoudend leem, daaronder grind) en de kenmerkende waterhuishouding in de Maasvallei (met het grondwaterniveau ruim onder het leempakket) worden globaal geen wezenlijke invloeden verwacht. Als er al een effect zou worden vastgesteld ten gevolge van hydrogeologische wijzigingen dan zal dit in eerste instantie een positief effect op de landbouwproductie hebben, omdat op de meeste binnendijkse plaatsen een lichte stijging van de grondwatertafel wordt verwacht. Dit kan een positief effect hebben op de droge stofproductie van de landbouwgewassen door verbeterde bereikbaarheid van vocht (door capillaire opstijging) in de wortelzone.

2.4.3 Economische relevantie

Economische efficiëntie gaat over de manier waarop maatschappelijke behoeften worden bevredigd. Hierbij is het van belang om te zorgen voor continuïteit in de economische ontwikkeling (verzekeren van de economische vitaliteit), zonder uitputting van de natuurlijke hulpbronnen. Tot op heden werd circa 8% (240 miljoen m³) van het Limburgs geologisch grindpakket ontgonnen (3 miljard m³)¹⁵. Projectgrindwinning heeft dus niet te maken met een tekort aan deze grondstof in de Vlaamse ondergrond.

- Economische activiteit

Grindwinning is een economische bezigheid in Limburg (Lanaken, As, Maasmechelen, Dilsen-Stokkem, Maaseik en Kinrooi)¹⁶. De omzet van de grindbedrijven op jaarbasis bedraagt ongeveer 70 miljoen euro¹⁷.

Grind en het hoogwaardige Rijnzand worden in talrijke toepassingen voor de (wegen)bouw gebruikt, hoofdzakelijk binnen de beton- en asfaltsector. Het betreft voornamelijk lokale spelers en daarnaast producenten van toplagen asfalt. De grindproductie in de regio is daarmee afhankelijk van de bouwconjunctuur.

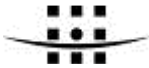
De aspecten met betrekking tot de landbouwactiviteiten zijn opgenomen in het LER.

---

¹⁵ <http://www.lne.be/themas/natuurlijke-rijkdommen/het-oppervlakedelfstoffenbeleid/het-grinddecreet> (laatste raadpleging, 28/10/2010)

¹⁶ http://www.marinokeulen.be/mod_news/open-vld-milieuvriendelijke-grindontginning-in-limburg/ (laatste raadpleging, 28/10/2010)

¹⁷ <http://www.belbag.be/default.aspx?alias=belanggrindwinning> (laatste raadpleging, 28/10/2010)

- Return voor overheden

Meer natuur kan een toename van streek-eigen recreatie betekenen. Deze toename van recreatie en aanverwant toerisme genereert inkomsten voor lokale economie en gemeentes en initieert innoverend ondernemerschap.

Met de jaren is het gebruikelijk geworden dat door de grindsector een kiezelbelasting wordt afgedragen aan de gemeente. De hoogte van het bedrag wordt via onderhandeling bepaald. Deze 'inkomsten' kunnen maatschappelijk worden aangewend door de gemeentes.

Een aangepaste rivierdynamiek met een lagere erosiecapaciteit leidt tot lagere kosten voor dijkonderhoud en vermindert de nood aan eventuele nieuwe dijken. Daarmee komt deze projectgrindwinning ook de Vlaamse Overheid ten goede. nv De Scheepvaart zal niet moeten opdraaien voor (alle) kosten voor de verhoging van de rivierveiligheid in voorliggende projectlocatie. De positieve effecten van het project dragen ook elders in de Maasvallei bij aan kostenbesparing.

2.4.4 Beleid

Het uitgangspunt van het beleid is de eindigheid van de grindwinning in het Maasland en bijgevolg de bestendige afname van de grindsector. Dit heeft via de decreten geleid tot een rechtszekerheid voor de verschillende actoren. Het verdient dan ook aanbeveling te zorgen voor een continuïteit in het afbouwbeleid waaraan het Grinddecreet invulling geeft.

Recent overleg tussen de betrokkenen heeft lessen getrokken uit de voorbije jaren onder het Grinddecreet. Het gaat om het Herenakkoord tussen grindsector en milieubeweging en het Charter van goed nabuurschap tussen grindsector en landbouwsector. Deze systematiek leidt tot een lokale consensus.

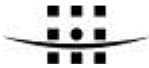
- Ecologische voetafdruk van de activiteit
Grindontginning en -toepassingen zijn in wezen niet duurzaam. Ze verlengen het gebruik van primaire, niet hernieuwbare grondstoffen en vertragen in zekere mate de omslag naar meer duurzame substitutiemogelijkheden. De activiteit heeft mogelijks effecten op milieuhygiënische aspecten als geluid, trilling, stof en transport. Het voorliggende projectvoorstel zal hiertoe uiteraard de milieueffectenrapportage volledig doorlopen.
- Onderzoek naar substitutiemogelijkheden voor grind
In het verslag van het grindcomité en subcomités (werkjaar 2009) wordt gesteld dat vervangingsopties in de praktijk beperkt haalbaar zijn. Hiervoor komt 10% van de Limburgse grindwinning in aanmerking.
- Herinrichting
Voor de voorliggende projectlocatie Elerweerd is er duidelijkheid over de uiteindelijke eigendomssituatie en het deskundige beheer van de bestemming natuur (zie 5.5) na de herinrichting.

Het project realiseert oppervlakte bijkomende natuur voor de Vlaamse beleidsdoelstellingen en de Europese instandhoudingsdoelstellingen. Dit gaat net zoals

elders ten koste van landbouwoppervlakte, maar de projectlocatie is ruimtelijk zeer goed onderbouwd voor een deze omzetting (zie 3.1.2).

3 AFWEGING VAN ALTERNATIEVEN

Om een goede maatschappelijke beslissing te kunnen nemen, moeten de betrokken overheden en betrokken actoren alternatieve mogelijkheden kunnen afwegen voor de doelen rivierveiligheid en natuurontwikkeling. De alternatievenstudie is ook noodzakelijk voor het onderzoek naar de milieueffecten en eventuele milderende maatregelen (MER - zie verder). Concreet zijn volgende alternatieven nader onderzocht in het planMER. Deze aanpak is in de kennisgeving ook aan het publiek en relevante administraties ter inzage voorgelegd.

Voor de gedetailleerde uitwerking van deze alternatieven wordt verwezen naar het planMER in bijlage 4. In dit hoofdstuk overlopen we de verschillende alternatieven en formuleren de conclusie over een voorkeursalternatief. Dit voorkeursalternatief wordt vervolgens voor ogen gehouden bij de toetsing aan de juridische randvoorwaarden in hoofdstuk 4 en bij de beschrijving van het initiatief in hoofdstuk 5.

- doelstellingsalternatieven
- ruimtelijke alternatieven,
- termijnalternatieven,
- inrichtingsalternatieven en
- ontsluitingsalternatieven.

3.1 Doelstellingsalternatieven

3.1.1 Alternatieven voor rivierveiligheid

- Niets doen

Indien geen projecten uitgevoerd worden, is de kans op een verhoogde frequentie van overstroming reëel. Momenteel dienen de dijken langs Nederlandse zijde van de Maas voldoende hoog te zijn om bescherming te bieden tegen hoogwater met een terugkeerperiode van 1 op 250 jaar (T250). Dit is vandaag voor 21 km dijken langs de Nederlandse zijde van de Maas niet het geval. Voor 800 m dijk aan Nederlandse zijde is zelfs geen bescherming voor hoogwaters met een terugkeerperiode van 1 op 50 jaar gegarandeerd. Dit betekent dat wanneer niets gedaan wordt, sommige zones statistisch elke 50 jaar kunnen overstromen. De overheden moeten instaan voor het beheer en onderhoud van de dijken en kunnen dus mede verantwoordelijk gesteld worden bij calamiteiten. Dit is een eerste reden waarom het nulalternatief onaanvaardbaar is.

Daarnaast is in het Nederlands-Vlaamse onderzoek naar het Grensmaasproject geconstateerd dat de stroomgeul van de Grensmaas (het profiel van de zomerbedding) zich de voorbije decennia heeft ingesneden met een snelheid van 0,5 m per 25 jaar. Dat is veel sterker dan in een natuurlijke situatie. Hoofdoorzaken zijn:

- de onnatuurlijke versmalling van het zomerbed, waardoor de stroomsnelheden bij hoogwatergolven aanzienlijk zijn opgelopen;
- weinig of geen aanvoer van grind van bovenstrooms als gevolg van de civieltechnische werken (stuwen) opwaarts om de Maas bevaarbaar te maken.

Dit proces zal op termijn een steeds groter negatief effect hebben, bijvoorbeeld op het grondwaterpeil in de vallei omdat de dieper gelegen Maas in de zomer sterker zal draineren. Dit is een tweede reden waarom het nulalternatief onaanvaardbaar is.

- Dijken verhogen en versterken

Het verhogen en versterken van dijken zorgt dat het water zo snel mogelijk stroomafwaarts wordt afgevoerd.

Door dit alternatief zal in stroomafwaarts gelegen gebieden in Vlaanderen, maar vooral in Nederland, de kans op overstromingen toenemen. Dit alternatief vraagt bovendien een doorgedreven onderhoud en controle van de dijken.

Vanuit de context van het Decreet Integraal Waterbeheer in uitvoering van de Europese Kaderrichtlijn water, wordt vandaag geopteerd voor:

- het zoveel mogelijk bovenstrooms vasthouden van water,
- vervolgens bergen (in gebieden langsheen de rivier wordt bij extreme afvoeren het extra water tijdelijk opgevangen) en
- in laatste instantie afvoeren.

Daarnaast kan Vlaanderen niet beslissen over eventuele dijkverhogingen langs Nederlandse zijde. Dit betekent dat door het eenzijdig verhogen van de dijken langs Vlaamse zijde er tijdens hoogwaters een grotere kans is dat in Nederland overstromingen ontstaan.

Dit maakt het alternatief van dijkverhogingen weinig aanvaardbaar. Ook is er vandaag weinig draagvlak voor aan Vlaamse noch aan Nederlandse zijde.

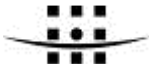
- Ringdijken rond bebouwing

Het aanleggen van ringdijken is in Vlaanderen niet eenvoudig omdat het woongebied eerder uit een aaneenschakeling van lintbebouwing bestaat dan uit een nauw en strak omrande woonkern, zoals in Nederland meer het geval is. Dat maakt het aanleggen van ringdijken rond het gros van de aanwezige bewoning zeer duur en niet in verhouding tot de vermeden schade. Daarnaast blijft ook het risico bestaan dat alleenstaande woningen, die zich niet binnen de ringdijk bevinden, toch waterschade oplopen. Dit alternatief wordt daarom niet meegenomen.

- Ruimte voor rivier

Het aanpassen van het winterbed aan de huidige rivierkarakteristieken zorgt ervoor dat in een periode van hoogwater de rivier al bij een lager debiet buiten het zomerbed treedt en de beschikbare ruimte tot aan de winterdijk beter benut. Daardoor neemt de natte sectie zeer sterk toe. Dit verlaagt de stroomsnelheden en zorgt voor een grotere wateropslagcapaciteit in de riviervallei zelf. Indien dit principe consequent en doordacht over de volledige lengte van de rivier wordt toegepast, dan vermindert de kans op overstromingen buiten het winterbed (door een afvlakking van de hoogste piekpeilen en een verminderde erosiekracht op de winterdijken) en vermindert de snelheid van insnijding van het profiel van het zomerbed.

Dit alternatief komt daarmee tegemoet aan enkele belangrijke nadelen die de voorgaande alternatieven onaanvaardbaar maken.

Het project Elerweerd **realiseert** aan Vlaamse zijde, tussen Bichterweert en de uiterwaard van Heppeneert, **het gewenste profiel in het winterbed dat op een doordachte en voorspelbare manier ruimte aan de rivier geeft.**

3.1.2 Alternatieven voor natuurontwikkeling

- Landbouw

Men kan opteren om in het gehele projectgebied buiten de Meerheuvelplas het huidige landbouwgebruik te bestendigen en dus niet, zoals in het project voorzien, in natuurontwikkeling om te zetten. De fysieke landbouwkundige waarde van de gronden die in het verloren areaal liggen is hoog. Het gaat om rijke gronden door de textuur van de ondergrond en de rijke slibafzettingen bij hoogwaters. Maar landbouw in het winterbed van de Maas ter hoogte van Elerweerd is gebonden aan beperkingen aangezien het gebied niet alleen vanuit het MAP (Mest Actieplan) aangeduid is als nitraatgevoelig gebied A, en deels als gewestplanbestemming natuurgebied heeft, maar bovendien deels aangeduid is als SBZ (Natura2000-gebied). De belangrijkste hieraan verbonden beperkingen zijn bemesting, die beperkt is of niet mag uitgevoerd worden. Daarnaast is er ook de natuurlijke beperking omdat het een mee- en overstromend winterbed betreft. Bij hoogwater in de Maas zullen de betreffende gronden niet betreedbaar zijn en onderhevig aan erosie en ook niet kunnen bewerkt worden. Dit leidt ertoe dat of periodiek oogst dan wel infrastructuur beschadigd kan worden, maar ook dat mogelijks bepaalde teelten (bv. akkerbouw) niet duurzaam zijn.

Uit onderzoek¹⁸ is gebleken dat het winterbed van de Maas verontreinigd is met zware metalen en op sommige plaatsen met Polycyclische Aromatische Koolwaterstoffen (PAK's). Deze verontreinigingen vinden hun oorsprong in enerzijds de industriële activiteiten stroomopwaarts (zoals onder meer mijnbouw) en anderzijds in de van nature aanwezige zware metalen in de bovenloop van rivieren die uitmonden in de Maas o.a. de Geul, de Vesder, ... Als besluit van dit onderzoek is aangegeven dat beweiding van deze gronden met vee voor menselijke consumptie afgeraden wordt.

Dit zijn aanwijzingen om het alternatief landbouwgebruik in zijn huidige vorm in het deel van het projectgebied in het winterbed niet als duurzaam en op lange termijn gewenst te beschouwen. Anders geformuleerd, als er voor de Vlaamse beleidsdoelstellingen landbouwgebied naar natuur moet ontwikkeld worden, dan zijn gronden in het winterbed waarschijnlijk een betere keuze dan vele binnendijkse landbouwgebieden op landbouwkundig hoogwaardige bodems, waar de genoemde beperkingen niet of minder gelden.

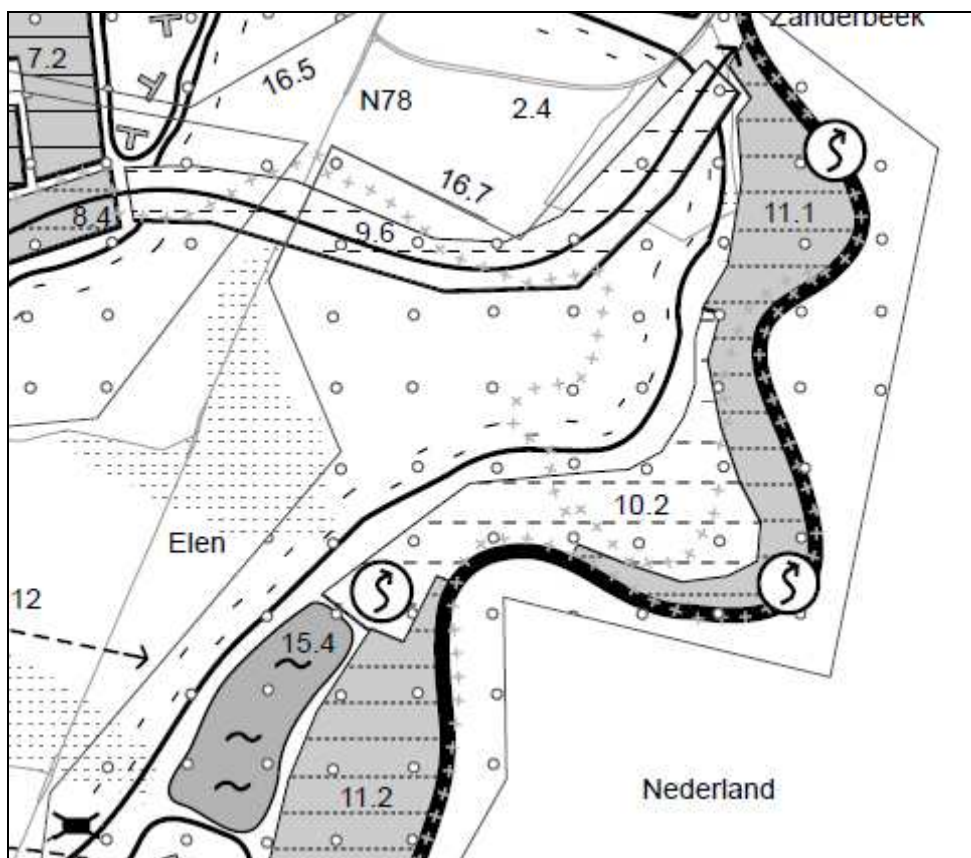
In dit verband vereist het maatschappelijk project Elerweerd een gedeeltelijke bijstelling van de initiële visie, uitgewerkt in het kader van de afbakening van de gewenste natuurlijke en agrarische structuur voor het buitengebied (Kempen en Maasland)¹⁹. De relevante acties voor het gebied Maasvallei van Stokkem tot Maaseik en de bijhorende aanpak voor het projectgebied worden hieronder toegelicht.

---

¹⁸ VITO, 2006. Gebiedsgericht beheerssysteem voor grondverzet in het rivierbed van de Gemeenschappelijke Maas in Vlaanderen – verschillende deelgebieden (Negenoord, Bichterweert, Kotem, Uikhoven, Herbricht en Hochter bampd)

¹⁹ Vlaamse overheid, 2008. Gewenste natuurlijke en agrarische structuur voor het buitengebied (Kempen en Maasland)

Het projectgebied Elerweerd is onderdeel van “landbouwgebied van Stokkem tot Maaseik” (gebied 14 in de visie, actie 10), maar neemt dit niet volledig in. De gewenste ruimtelijke structuur voor de deelruimte Maasland is opgebouwd uit een aantal ruimtelijke concepten. Voor het projectgebied zijn volgende concepten geformuleerd (illustratie 3.1). Het project is compatibel met deze concepten, maar het concept 11.1 dient doorgetrokken te worden in het concept 10.2. Dit wordt hier per concept toegelicht.

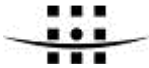

Illustratie 3.1: Ruimtelijke concepten uit de visie gewenste ruimtelijke structuur in het projectgebied

11.1 Uiterwaarden van Heppeneert - Elerweert *Ontwikkeling van een natuurlijk uiterwaardengebied door herstel van dynamisch rivierlandschap met natuurlijke overstromingsdynamiek in afstemming van de randvoorwaarden inzake veiligheid en waterbeheer*

Het streefbeeld hier is een rivier met functionele contacten met de winterbedding via glooiende oevers, nevengeulen, hoogwaterstroomgeulen. De natuurlijke overstromingsdynamiek zorgt voor de ontwikkeling en behoud van een mozaïek van open en halfopen biotopen met pioniervegetaties, stroomdalgraslanden, ... Behoud en ontwikkeling van de natuur- en waterbergingsfunctie primeert in deze gebieden.

- Het gaat om de meest waardevolle valleidelens van de Maas. Deze samenhangende natuurcomplexen worden opgenomen in het Vlaams Ecologisch Netwerk. De grondgebonden landbouw, gericht op een permanent graslandgebruik, kan lokaal een natuurondersteunende en landschapsverzorgende taak opnemen met in achtneming van

de uitgangdoelstellingen voor deze gebieden en/of instandhoudingsdoelstellingen in het kader van SBZ (uiterwaard van Heppeneert).

- In het winterbed van de gemeenschappelijke Maas te Lanaken, Maasmechelen, Dilsen-Stokkem, Maaseik en Kinrooi wordt de waterbergende functie behouden en geoptimaliseerd. Het behoud van voldoende open landschap is noodzakelijk voor het waterbergend vermogen van de vallei (omwille van het opstuwende effect bij hoog water). Hiertoe kunnen bouwvrije zones worden afgebakend.
- Waar mogelijk streeft men naar herstel van natuurlijke beekmondingen o.a. Bosbeek, Zanderbeek, Kikbeek en Ziepebeek, Kogbeek, Vrietselbeek.
- Extensieve vormen van recreatie afgestemd op de ecologische draagkracht zijn mogelijk.

10.2 Elerweert *Behoud en versterking van (complexen van) ecologische en landschappelijke waarden verweven met landbouw en gerelateerd aan de Maasdynamiek*

Uit de optimalisatie van de rivierveiligheid is een streefbeeld naar voren gekomen dat ook grote delen van het concept 10.2 betreft in de weerdverlaging. Ook tussen concept 11.1 en 11.2 wordt de oeververbreding gevraagd in aansluiting op de heraangelegde Kogbeekmonding. Dit alles stelt hogere randvoorwaarden aan eventuele landbouwuitbating in de eindsituatie. De kans op ernstige erosie door akkerlandgebruik zal nog sterk toenemen door de verhoogde frequentie van onderlopen bij hoogwaters (Maasdynamiek). Ook voor het rationeel hooien en begrazen van graslanden zou dit verregaande beperkingen opleggen.

Daarenboven komen de hoge doelstellingen voor de natuurwaarden in het project (bevestigd in het ontwerp S-IHD BE2200037 voor de deelgebieden in Bichterweert, Elerweerd en Heppeneert). Deze leggen de lat van ecologische kwaliteit te hoog om in concept 10.2 in de toekomst landbouwuitbating mogelijk te maken. Ook delen van dit gebied reserveren voor een hoofdfunctie landbouw is niet mogelijk omdat het dynamisch concept niet functioneert zonder een absolute ruimtelijke samenhang binnen het winterbed. Er zijn zeer beperkte mogelijkheden voor beheerovereenkomsten, maar die zullen geen groot aandeel in de bedrijfsinkomsten vormen.

Het streefbeeld is een hoogwaardig rivierlandschap met waardevolle vegetaties, houtige elementen en microreliëf. In de referentiesituatie en autonome ontwikkeling in de huidige bestemmingen onder landbouwgebruik (ondanks de overdrukken ecologisch waardevol of landschappelijk waardevol) in concept 10.2 blijven de relictten van specifieke landschappelijke en ecologische kwaliteiten van de uiterwaard duidelijk niet behouden.

De bestemming natuur laat een verantwoord recreatief medegebruik toe als dat de ecologische draagkracht niet overschrijdt, niet anders dan in een verwevingsgebied.

3.2 Ruimtelijke alternatieven

De principiële doelstellingen van rivierverruiming en de ontwikkeling van specifieke, hoogwaardige riviernatuur verankeren het project aan de buitendijkse uiterwaarden waarvoor vanuit dit principe geen ruimtelijke alternatieven zijn.

Dit project past in de uitbouw van het RivierPark Maasvallei dat het voorwerp is van het Strategische Open Ruimte Project 'Maasvallei,... grensverleggend' in het kader van het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen. Het is dus ook geen generieke ingreep, maar een project dat ontwikkeld is vanuit de omstandigheden en beleidswensen van de locatie zelf.

3.2.1 Rivierverruiming

Belbag²⁰ liet voor het project Levende Grensmaas een aantal locaties onderzoeken op de haalbaarheid van grindwinningsprojecten die voor een nieuwe vorm van het winterbed zouden zorgen.

Het besluit hieruit was dat **het geheel van** deze projecten zorgt voor:

- gewenste waterstandsverlaging bij hoogwaters op kritieke punten,
- aanvaardbare waterstandsverhoging stroomafwaarts,
- afname van de erosiecapaciteit op kritieke punten, zoals in de bocht van Elerweerd.

Locaties voor rivierverruiming door grindwinning als alternatief voor de Elerweerd zijn dus eerder te zoeken in timing van de gefaseerde uitvoering dan dat de Elerweerd niet zou worden ontwikkeld maar wel een andere locatie. Er zijn met andere woorden geen ruimtelijke alternatieven mogelijk, eventueel kan wel de prioriteit in de in te richten gebieden verschoven worden.

De keuze om Elerweerd als eerste uit te voeren, eerder dan de andere locaties genoemd in het project Levende Grensmaas (Bichterweert-Zuid, Herbricht, Maaswinkel en Kessenich-Vijverbroek) is gebaseerd op praktische overwegingen. Een ervan is het feit dat de initiatiefnemer Steengoed projecten cvba in het gebied al een significante oppervlakte in eigendom heeft (zie 5.5.1). Dat is een belangrijke stap in de uitvoering.

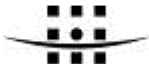
3.2.2 Natuurontwikkeling

Het rapport voor de Europese instandhoudingsdoelstellingen voor de Grensmaas²¹ duidt op het unieke karakter van het gebied, vooral de combinatie van de Maas met de karakteristieke grindbanken, uiterwaarden en oude Maasmeanders. De Maas vormt een uniek riviersysteem, omdat het de enige grindrivier in Vlaanderen is. De afvoeren kunnen sterk schommelen en extremen liggen tussen de 10 m³/s tijdens lange droogte perioden en 3000 m³/s tijdens extreme hoogwaters. Hierdoor kan de rivier grote hoeveelheden grind en zand transporteren. Afhankelijk van de hoogte en de afstand tot de rivier leidt dit tot een variatie aan de frequentie waarin bepaalde zones overstromen en bijgevolg afzettingen gebeuren. Deze variatie zorgt voor een specifieke biodiversiteit.

Omdat dit deel van de Maas grotendeels niet bevaarbaar, weinig bebouwd is - in combinatie met de dynamiek van de rivier - heeft de vallei enorme potenties voor de ontwikkeling van een uniek ecosysteem met een heel scala aan habitats, tevens

²⁰ Arcadis, Meander, Lisec, INBO, Haskoning, 2009. Haalbaarheidsstudie "Levende grensmaas door Belbag"

²¹ Agentschap voor Natuur en Bos, 2011. S-IHD-rapport BE2200037 Uiterwaarden langs de Limburgse Maas met Vijverbroek – ontwerpverslag.

leefgebied van bepaalde soorten. Sommige habitats en soorten reageren snel en positief op de dynamiek van de rivier, vooral in de pionierssfeer van grindbanken (3270), wilgenvloedbos (91E0), natte overstromingsruigten (6430) en de kalkminnend grasland op dorre zandbodem (6120). Zo is uit monitoring in de Maasvallei en van recente rivierherstelprojecten gebleken (Van Looy, 2008), dat op plaatsen waar voldoende brede oevers worden aangelegd onmiddellijk een spontaan herstel en het vestigen van karakteristieke soorten optreden, uiteraard overwegend pionierssoorten.

In Vlaanderen zijn, buiten de Maasvallei, geen ruimtelijke alternatieven beschikbaar voor de riviernatuurdoelstellingen van het project Elerweerd.

3.3 Termijnalternatieven

Een inschatting van timing en grondbalansen op basis van de inzichten in het project (d.d. maart 2012), is opgenomen in Bijlage 5 van de planMER in bijlage 4. Deze inschatting situeert de ecologische afwerking van de laatste delen van het projectgebied in voorjaar 2029.

De rivierverruiming in de projectzone zal bestaan uit een oeversverbreding en een weerdverlaging. Beide vereisen een omvangrijk grondverzet (160 ha gemiddeld 2 tot 3 m verlaagd). Grindwinning kan dit grondverzet op het terrein realiseren en voor de financiering instaan. Daarmee wordt grindwinning een facet van het project zonder dat het project de grindwinning zelf tot doel heeft. Bij het Nederlandse Grensmaasproject is de harde randvoorwaarde gesteld dat de grindwinning er ten dienste staat van de hoogwaterbescherming en de natuurontwikkeling. Dat betekent dat de opbrengsten uit de grindwinning ten goede komen aan het project. Met de opbrengsten moeten o.a. de kosten voor de grondaankopen, de ontgraving en verwerking van dekgrond en toutvenant en de realisatie van de benodigde civiele werken voor de inrichting gedekt worden.

Naar Nederlands voorbeeld zouden kortere termijnen gesteld kunnen worden op het bereiken van de maatschappelijke doelstellingen van rivierveiligheid en, in mindere mate, ecologie en landschap. Dat zou een verhoging van de intensiteit van een aantal effecten van de aanlegfase veroorzaken. De verkeersintensiteit zou bijvoorbeeld hoger worden, maar anderzijds zouden deze effecten slechts gedurende een kortere periode voelbaar zijn. Een wezenlijk nadeel aan een kortere termijn, opgelegd vanuit de einddoelstellingen, is dat dit marktverstrend werkt voor een duurzame ontginningssector. Afhankelijk van de conjunctuur op de afzetmarkt leidt dit tot dumping en hoge kosten van stockage van de grondstof. Het kan ook betekenen dat de grindvoorraad onder het projectgebied niet optimaal ontgonnen wordt. Mogelijk moet dan tijdens de uitvoering van het project grind geëxporteerd worden, terwijl in de jaren erna opnieuw moet ingevoerd worden, met langere transportafstanden tot gevolg.

Er wordt daarom uitgegaan van de voorgestelde timing tot 2029. Die beantwoordt aan de uitgangspunten van het Vlaams delfstoffenbeleid en is gebaseerd op de ervaring van de vennoten-ontginners binnen Steengoed met de praktijk en met de evolutie in de voorbije decennia van de beoogde regionale afzetmarkt.

3.4 Inrichtingsalternatieven

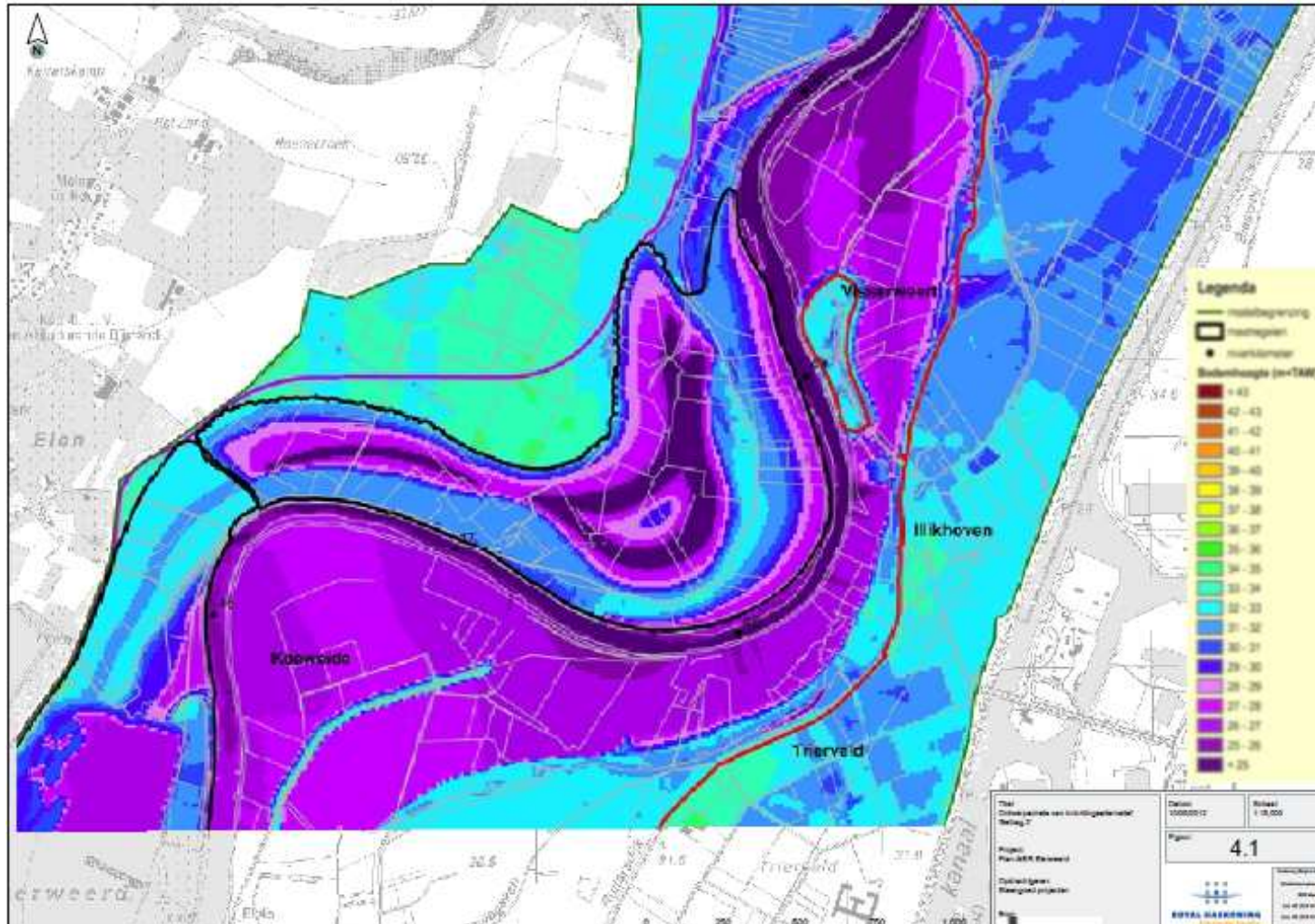
De verschillende inrichtingsalternatieven respecteren de ruimtelijke contour van het plangebied waar een bestemmingswijziging wordt gevraagd. Over deze contour is geen discussie meer. Exacte finetuning met modelresultaten, inzichten van de diverse betrokkenen en veldervaring, leiden tot een verdere verfijning van de inrichtingsschetsen. Deze zullen meegenomen worden in de projectMER en de vergunningsaanvragen.

Bij alle alternatieven worden buiten het projectgebied dezelfde randvoorwaarden aangenomen:

- Grensmaasprojecten in Nederland, o.a. locaties Koeweide en Visserweert, uitgevoerd volgens plan;
- project Kogge Greend van nv De Scheepvaart uitgevoerd.

3.4.1 Belbag 2

In het 'Plan Levende Grensmaas' werden ontwerpen gemaakt voor concrete projectrealisatie van verschillende gebieden langs de Maas. Op basis van expertenoordeel werden oorspronkelijke projectvoorstellen (van studiebureau Groenplanning uit Meerssen, Nederland) bijgesteld en gedetailleerd. Dit leidde tot een ontwerpschets voor de Elerweerd die als Belbag1 werd aangeduid. In een latere fase werden deze schetsen nog bijgesteld, rekening houdend met nieuwe ervaringen/inzichten en onderzoeksresultaten van hydraulische, hydrologische en ecologische modelleringen. Dit leidde tot finale ontwerpschetsen (LG2 in het eindrapport van de haalbaarheidsstudie). Door het opnemen van de zone Pastoorsdijk in het project Elerweerd is de weerdverlaging naar deze zone uitgebreid. Naar het resulterend ontwerp van inrichting wordt verwezen als Belbag 2. Onderstaande illustratie 3.2 geeft de ontwerpschets van inrichtingsalternatief Belbag 2 weer.

Illustratie 3.2: Ontwerpschets van inrichtingsalternatief 'Belbag 2'

Belbag 2 omvat een belangrijke verlaging van het maaiveld ten opzichte van het huidige (gemiddeld 2 tot 3 m). Het nieuwe reliëf is variabel:

- In de oostelijke zone, tussen de winterdijk en de hoeve Damiaan komt een brede, ondiepe hoogwatergeul. Deze “centrale geul” is gescheiden van de Maas door het wegtalud tussen de winterdijk en de Damiaanhoeve.
- In de westelijke zone, die aansluit op de monding van de Kogbeek, komt een smallere, ondiepe hoogwatergeul te liggen, gescheiden van de Maas.
- Beide geulen zijn gescheiden door een nieuwe rug die loopt tussen de winterdijk en de rug van de Damiaan.
- De rug waarop de hoeve Damiaan ligt, blijft behouden. Ten oosten en zuiden ervan wordt de oever van de Maas wel afgeschuind.

De geulen liggen gescheiden van de Maas, zodat de hoofdgeul van de Maas bij opkomend hoogwater geen short cut kan nemen en tussen de rug van de Damiaan en de winterdijk gaan stromen. Pas als bij hoogwater (rivierdebiet boven 1.000 m³/s) het geulensysteem in de Elerweerd zich tegen de stroming in gevuld heeft, gaat de watervlakte over de hele breedte tussen de winterdijken aan Vlaamse en Nederlandse zijde meestromen. Bij dalen van het rivierdebiet zullen beide geulen dan leeglopen tot aan de rand en vervolgens leegzigen tot aan de lokale grondwaterstand van dat moment.

3.4.2 Steengoed 1

Vanuit nv De Scheepvaart en het INBO werd in mei en juni 2011 in de werkgroep Water van het overlegproces rond de projectgrindwinning een nieuw inrichtingsalternatief voorgesteld. In de werkgroep werd immers vastgesteld dat de geulen in Elerweerd volgens het Belbag 2 alternatief pas bij een echt hoogwaterdebiet zouden vollopen, dat is gemiddeld een keer per jaar of minder. Een van de doelstellingen van het project is echter om de dynamische relatie tussen Maas en haar winterbed te verhogen. In het Belbag 2 alternatief zal bij een hoogwater ook vrijwel zeker een grote hoeveelheid zwerfvuil afgezet worden in de centrale geul.

Illustratie 3.3 geeft een ontwerpschets van inrichtingsalternatief Steengoed 1 weer, dat aan deze bedenkingen tegemoet komt.

De topografie van Elerweerd na afwerking komt in het algemeen overeen met die in het Belbag 2 alternatief, maar twee kunstwerken zorgen voor een verbinding tussen:

A. de westelijke geul en de centrale geul, onder de nieuwe rug.

B. de centrale geul en de bestaande Geul van De Hoogt die uitgeeft op de Maas;

Instroming in de centrale geul is boven een afvoer van 300 m³/s mogelijk, vrijwel gelijktijdig via het westelijke kunstwerk A en het oostelijke kunstwerk B. Op dat ogenblik vult de centrale geul zich vanuit twee richtingen. Eenmaal de centrale geul volledig gevuld, keert de stroomrichting in kunstwerk B om en begint de gehele watervlakte mee te stromen met de Maas, stroomafwaarts. Als de Maas opnieuw zakt, loopt de centrale geul leeg via het oostelijke kunstwerk B. Het vloerpeil van dit kunstwerk wordt bepaald op basis van modellering en voortschrijdend inzicht. Dit peil kan ook regelbaar gemaakt worden voor de terreinbeheerder na de afwerking.

3.4.3 Natuurontwikkeling en rivierveiligheid via maaiveldverlaging

Vanuit voortschrijdend inzicht, werd vanuit de adviserende instanties Onroerend Erfgoed Limburg en het Agentschap Natuur en Bos tijdens de planMERprocedure gevraagd om een nieuw inrichtingsalternatief te beschouwen met de volgende randvoorwaarden²²:

- grondverzet voor de weerdverlaging en oeeververbreding, zonder aan ontgrinding en dekgrondberging te doen;
- inrichting maximaal in functie van de landhabitat types 6510, 6120, 6430 en 91E0, met zo weinig mogelijk open water;
- zo weinig mogelijk kunstwerken;

Ook dit alternatief omvat rivierverruiming met een afschuining van de oever en een weerdverlaging. Het verwachte verschil zit vooral in een ander microreliëf (geulenpatroon) in de verlaagde weerd en in een overwegend grindige, in plaats van zandlemige of zandige toplaag. In dit alternatief zijn ook geen kunstwerken voorzien. De aanlegfase zal vooral het grondverzet met afvoer van de toplaag omvatten. De werkzaamheden kunnen binnen enkele jaren afgerond worden in plaats van de naar schatting vijftien jaar in het geval van grindwinning.

De af te voeren zandlemige toplaag (grootteorde $1 \cdot 10^6 \text{ m}^3$) is verontreinigd (zware metalen en PAK's gebonden aan slibdeeltjes). Daardoor heeft deze grond geen vrij gebruik buiten de kadastrale werkzone in de Elerweerd. Daarom zal minstens de bouwvoor ($0,3 \cdot 10^6 \text{ m}^3$) naar een gespecialiseerde verwerking of stortplaats gevoerd moeten worden.

De kostprijs voor dit alternatief kan in de grootteorde van tientallen miljoenen euro geschat worden, die volledig door de overheid te dragen is. Er is bij de landbouwsector ook geen draagvlak om het landbouwgebied naar natuurgebied te herbestemmen zonder het aspect projectgrindwinning. Een deel van de Elerweerd heeft al een natuurbestemming, maar dit is in de voorbije jaren geen aanleiding geweest voor de overheid om deze bestemming ook te realiseren.

Deze elementen maken het alternatief niet realistisch. Het alternatief is wel gebruikt in de effectbespreking in de discipline Fauna en Flora in het planMER op de instandhoudingsdoelstellingen.

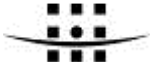
3.4.4 Natuurontwikkeling zonder maaiveldverlaging

Een alternatief kan beschouwd worden waarbij het buitendijkse projectgebied niet vergraven wordt en het huidige landbouwgebied een echt natuurgebied wordt naar bestemming én naar beheer.

In dit geval wordt de rivierkundige doelstelling van ruimte voor de rivier niet ingevuld. De rivierdynamiek als abiotische factor voor de natuurontwikkeling zal ook niet toenemen

---

²² ANB (2012), advies over het kennisgevings- en volledigheidsonderzoek, BL-MER 11 09935; OE Limburg (2012), project-MER Kennisgeving Gecoördineerd advies Onroerend Erfgoed Limburg, LNE/MER/PL0112/11

ten opzichte van de referentiesituatie. De uitgangssituatie voor de natuurbeheerder is sterk vergelijkbaar met binnendijkse landbouwgebieden.

Bovendien blijkt uit de terreinsituatie en het overlegproces dat zonder het maatschappelijk project Elerweerd er geen draagvlak is om zones in de Elerweerd met bestemming agrarisch gebied om te zetten in natuurbestemming, noch de zones met bestemming natuur een aangepast natuurbeheer te geven. Zo heeft Natuurpunt er niet meer dan enkele kleine percelen kunnen verwerven in de voorbije jaren.

3.5 Conclusie

Het eindbeeld van alternatief Steengoed 1 en de realisatie ervan door **projectgrindwinning** worden weerhouden als de **meest gunstige** mogelijkheid om de maatschappelijke meerwaarden rivierverruiming en natuur te realiseren.

4 TOETSING JURIDISCHE VOORWAARDEN

Deze toetsing van de juridische voorwaarden waaraan het projectvoorstel (projectgrindwinning) dient te voldoen is overgenomen uit de procesnota in bijlage 3.

Begin jaren negentig is door de Vlaamse Overheid geoordeeld dat de economische baten van grindontginning niet opwogen tegen de aangerichte ecologische schade en de maatschappelijke weerstand. Deze beleids optie resulteerde in het **Grinddecreet van 14 juli 1993** (B.S. 14 juli 1994) waarin de optie werd genomen om een einde te maken aan de grindwinning in Limburg, na de winning van de in artikel 14 van het Grinddecreet opgegeven tonnages. Om verscheidene redenen werden uitzonderingen op dat absolute verbod toegestaan. Zo werd van bij het begin een uitzondering toegestaan voor grind, gewonnen als nevenproduct van het kwartszand. Eveneens werd een uitzondering toegestaan voor overmachtsituaties. Vervolgens werd door artikel 43 van het decreet van 22 december 2006 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2007 nog een uitzondering gemaakt voor grindwinning in het kader van zuinig ruimtegebruik en de uitvoering van het principe van optimale ontginning voor de hoeveelheden grind in de vergunde grindwinningsgebieden.

4.1.1 Wijzigingsdecreet van 3 april 2009

Op 3 april 2009 (B.S. 24 april 2009) keurde het Vlaams Parlement een wijzigingsdecreet goed inzake de grindwinning in Limburg. Dit wijzigingsdecreet kwam er na een **akkoord** tussen de **grindsector**, de **landbouwers** en de **natuur- en milieubewegingen** (Limburgse milieukoepel) waarin zij hun consensus uitdrukken dat commerciële grindwinning mogelijk moet zijn als dat de mogelijkheid geeft om landschapsecologie en de biodiversiteit van de Limburgse natuur te verbeteren en dit rekening houdend met de gebruikssituatie van het projectgebied. Iedereen was immers overtuigd geraakt dat grindwinning ook een hefboom kan zijn om maatschappelijk belangrijke ruimtelijke projecten te realiseren, die zonder die hefboom moeilijk of helemaal niet realiseerbaar zouden zijn, onder meer omdat de budgettaire middelen niet voorhanden zijn.

In tegenstelling tot het verleden is er nu sprake van een projectmatige aanpak, waarbij ieder project op zichzelf wordt onderzocht. De partners zullen elk voor zichzelf de afweging maken of het projectvoorstel aan hun voorwaarden voldoet. Nieuwe projecten kunnen enkel opgestart worden wanneer alle betrokkenen eenparig akkoord zijn, waarbij een win-winsituatie mogelijk wordt gemaakt. Er werd daarom de noodzaak aangevoeld om op het grindwinningsverbod een extra uitzondering mogelijk te maken voor grindwinning, die past in projecten die noodzakelijk zijn voor het bereiken van maatschappelijke doelstellingen van groot openbaar belang en die zelf niet bestaan in het winnen van grind.

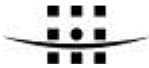
Het decreet van 3 april 2009 voorziet 3 uitzonderingen waarbij grindwinning mogelijk is en waarbij de bepalingen van het grinddecreet geen toepassing kent²³:

- (1) als nevenproductie bij de winning van het onderliggende kwartszand,
- (2) bij infrastructuurwerken (artikel 14bis grinddecreet)
- (3) bij de realisatie van projectgrindwinning.

---

²³ Zie artikel 14 van het grinddecreet zoals gewijzigd bij artikel 3 van het decreet van 3 april 2009

Voorliggend projectvoorstel Elerweerd geeft invulling aan de derde uitzondering, namelijk de **projectmatige aanpak van grindwinning**.

4.1.2 Juridische voorwaarden projectgrindwinning

Artikel 5 van het decreet van 3 april 2009 voegt aan het grinddecreet een volledig nieuw hoofdstuk IIIbis toe, bestaande uit 6 artikelen. Deze 6 artikelen (artikel 20bis t/m artikel 20septies) hebben betrekking op de maatregelen betreffende de projectgrindwinning.

Alvorens deze 6 artikelen te overlopen, wordt gewezen op enkele definities die worden toegevoegd aan het grinddecreet door het wijzigingsdecreet van 3 april 2009. Zo definieert artikel 2, 17° van het grinddecreet het begrip **projectgrindwinning** als: *“de grindwinning die gepaard gaat met de realisatie van een maatschappelijk project van groot openbaar belang dat op zichzelf niet gericht is op het winnen van grind”*.

Onder artikel 2, 18° wordt bepaald dat onder **“project”** dient te worden begrepen: *“een geheel van activiteiten houdende de uitvoering van werken, de totstandbrenging en in voorkomend geval de exploitatie van installaties, werkzaamheden of andere ingrepen in het milieu, dat maatschappelijk van groot openbaar belang is, dat op zichzelf niet gericht is op het winnen van grind maar waarvan de projectgrindwinning een substantieel onderdeel is en te realiseren is in een gemeente die voorkomt op de lijst, vastgesteld conform artikel 7, § 3”²⁴*.

Projectgrindwinning kan zodoende conform artikel 2, 18° van het grinddecreet enkel worden uitgevoerd in de gemeenten die worden opgesomd in een besluit van de Vlaamse Regering in uitvoering van artikel 7, § 3 van het grinddecreet.

Bij besluit van 20 juli 1994 (B.S. 20 juli 1994) van de Vlaamse Regering werden in eerste instantie de gemeenten Kinrooi, Maaseik, Dilsen-Stokkem en Maasmechelen opgenomen in deze lijst. Bij besluit van 7 mei 2010 (B.S. 28 mei 2010) voegde de Vlaamse Regering aan deze lijst de gemeenten Lanaken en As toe. Voorliggend initiatief is gelegen binnen de grenzen van de gemeenten Dilsen-Stokkem en Maaseik.

Het voornoemde besluit van 7 mei 2010 richt tevens het **project(grindwinnings)comité** op. Artikel 20septies van het grinddecreet voorziet immers dat de Vlaamse Regering op voorstel van het projectgrindwinningscomité de regels vastlegt inzake de procedure en de uitvoeringsmodaliteiten met betrekking tot het voorbereiden, het uitvoeren en het opvolgen van de projecten in het projectgrindwinningscomité.

---

²⁴ Artikel 7 § 3. Grinddecreet bepaalt dat de Vlaamse regering een lijst vast zal vaststellen van de gemeenten die aangewezen worden als grindgemeente. Het betreft de gemeenten, in de provincie Limburg op wier grondgebied zich een grindwinning bevindt, zoals bedoeld in artikel 2, 9°, al dan niet actief op het ogenblik van de inwerkingtreding van dit decreet.

Hieronder worden de artikelen van het hoofdstuk IIIbis van het grinddecreet besproken, waarmee de maatregelen worden bepaald betreffende de projectgrindwinning, waaronder dit projectvoorstel valt.

4.1.2.1 Voorwaarden Artikel 20bis

Artikel 20 bis:

De Vlaamse Regering kan de grindwinning toestaan op de percelen waar maatschappelijke projecten van groot openbaar belang worden gerealiseerd. Daartoe verleent de Vlaamse Regering aan de houder van de stedenbouwkundige vergunning voor de werken, vermeld in het maatschappelijk project of aan een kandidaat-exploitant tot grindwinning, een vergunning tot projectgrindwinning.

De uitvoerbaarheid van en de voorwaarden voor de projectgrindwinning worden in de vergunning bepaald in overeenstemming met het project zoals vastgelegd in het projectcomité en goedgekeurd door de Vlaamse Regering volgens de bepalingen van artikel 20sexies.

De artikelen 3 tot 7, § 2, de artikelen 8 tot 13, 14bis tot 20, 21, 22 en 23bis, zijn niet van toepassing op de projectgrindwinning.

Artikel 20bis legt aldus het beginsel vast dat de projectgrindwinning toegestaan moet worden door de Vlaamse Regering bij vergunning. Het moet gaan om ruimtelijke projecten, om aan te geven dat de projecten die bedoeld worden, een ruimtelijke impact moeten hebben.

Omdat de grindwinning ook in het kader van een ander juridisch instrument uitgevoerd zal worden (bijvoorbeeld een ruimtelijk uitvoeringsplan) en verwacht wordt dat de grindwinning uitgevoerd wordt door een exploitant, gespecialiseerd in de grindwinning, wordt in artikel 20bis de mogelijkheid voorzien dat de vergunning direct aan hem wordt afgegeven.

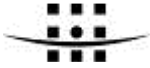
4.1.2.2 Voorwaarden Artikel 20ter

Artikel 20ter.

De exploitant van een vergunde projectgrindwinning en de houder van de vergunning zijn er hoofdelijk toe gehouden :

- 1° te ontginnen op een wijze dat er een maximale wederzijdse versterking ontstaat tussen de economische componenten, de sociale componenten en de milieucomponenten;**
- 2° optimaal te ontginnen binnen de projectgrindwinning op basis van een zuinig ruimtegebruik.**

Met artikel 20ter worden de algemene principes vastgelegd die de exploitant van de projectgrindwinning moet respecteren bij het ontginnen. Het gaat om de algemene beginselen die aan de basis liggen van elke winning van oppervlaktedelfstoffen wanneer die is toegestaan. De verplichting wordt via de hoofdelijkheid uitgebreid tot de houder

van de vergunning van de projectgrindwinning wanneer dat niet dezelfde persoon is als de exploitant.

Door de wijze van vrijwillige aankopen en verwerven van het gebruiksrecht van de gronden kunnen de initiatiefnemers van voorliggend project, met respect voor de landbouwsector, tegelijk een doorlopende grindproductie verzekeren in Vlaanderen en de economische doelstellingen van de grindsector waarmaken. Gelijktijdig kunnen in het projectgebied de sociale en milieudoelstellingen van natuur, riviergeveiligheid, recreatie en landschap gerealiseerd worden binnen een redelijke termijn.

De volledige dikte van het aanwezige grindpakket wordt ontgonnen binnen de beschikbare ruimte tussen de om rivierkundige redenen te behouden strook langs de Maas en winterdijk. De ontginning schrijdt voort naar het noorden van de deelzone Elerweerd en stopt als de grondbalans in evenwicht is tussen beschikbare vulgronden: zand uit Meerheuvel en dekgronden uit het projectgebied. Als uit rivierkundige, ecologische of landschappelijke overwegingen het maaiveld bijkomend moet verlaagd worden, dan wordt dit gerealiseerd door meer van het grindpakket te ontginnen. Er kan dus worden gesteld dat er wordt gestreefd naar een optimale ontginning met een gesloten grondbalans.

4.1.2.3 Voorwaarden Artikel 20quater

ART. 20quater.

Voor de projectgrindwinningen gelden in elk geval de volgende voorwaarden:

1° in een rivierbed is projectgrindwinning enkel mogelijk bij projecten die tot doel hebben de realisatie van de doelstelling bedoeld in artikel 5, 6°, van het decreet van 18 juli 2003 betreffende het integraal waterbeleid, of het herstel en de ontwikkeling van de relevante habitats van bijlage I of de leefgebieden van relevante soorten van de bijlagen II tot IV van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu;

2° de projecten binnen de perimeter van de speciale beschermingszones, als bedoeld in het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu moeten het herstel en de ontwikkeling tot doel hebben van de relevante habitats van bijlage I of de leefgebieden van relevante soorten van de bijlagen II tot IV van hetzelfde decreet;

3° in de gebieden met de agrarische planologische bestemmingen dienen de projecten rekening te houden met de landbouwbestemming;

4° bij de ontgrinding in agrarische planologische bestemmingen, buiten het rivierbed, dient in de eerste plaats de agrarische herbestemming nagestreefd te worden;

5° onverminderd de realisatie van de landbouwbestemming, bedoeld in 3°, zal elk project een meetbare meerwaarde realiseren op het vlak van natuur en landschap;

6° bij de winning van berggrind mag enkel boven de natuurlijke grondwaterspiegel ontgonnen worden.

Dit artikel bepaalt de bijzondere voorwaarden voor de projectgrindwinning. Die voorwaarden leggen het accent op de natuurwaarden die gerespecteerd moeten worden bij de realisatie van de grindwinning voor maatschappelijke projecten die als doel hebben meerwaarde voor de natuur te creëren.

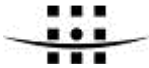
Vooreerst wordt in dit dossier getoetst of het project voldoet aan de bijzondere voorwaarden voor projectgrindwinning van artikel 20quater grinddecreet:

1. De ontginning is gepland in het winterbed van de Maas, i.e. buiten de winterdijk. Over de nabestemming bij projectgrindwinning, natuur, bestaat een uitgedrukte consensus tussen de grindsector en de Limburgse milieuwerking, namelijk het verbeteren van landschapsecologie en biodiversiteit waar die nu nog (in hoge mate) ontbreken. Voor deze projectlocatie binnen het winterbed van de Maas wordt hierbij op verschillende momenten overleg gepleegd met de landbouwsector²⁵.
2. Het project heeft tot doel de riviergeveiligheid te verbeteren, waarvan de noodzaak is aangetoond in het Grensmaasproject²⁶. De meest recente omschrijving van de grensoverschrijdende doelstelling met de Maas is weergegeven in het concept 'Levende Grensmaas'²⁷. Het grensoverschrijdende ontwikkelingsconcept gaat uit van meer bewegingsvrijheid voor de rivier, met als voornaamste effecten ruimte voor natuurontwikkeling, ecologisch herstel en een betere bescherming tegen wateroverlast. Dit in goede afstemming met andere functies in het gebied, met name recreatie en toerisme, landbouw, waterwinning en wonen. De voorgestelde ingrepen in dit project leiden tot een beperking van de wateroverlast, met een beschermingsniveau van minimaal 1:250 jaar van de door winterdijken beschermde gebiedsdelen. Dit past in de realisatie van doelstellingen van het integraal waterbeleid.
3. Het project heeft tot doel het herstel en de ontwikkeling van relevante habitats en leefgebieden conform bijlagen I-IV van het Natuurdecreet van 21 oktober 1997 (3270 Rivieren met slikoevers, 6120 Kalkrijke stroomdalgraslanden, 6430 Voedselrijke ruigte, 6510 Laaggelegen schraal hooiland, 91E0 en 91F0 Zachthoutoobossen en Hardhoutoobossen, rbs wilgenstruweel; biotopen voor de soorten als Kwartelkoning). In het concept 'Levende Grensmaas' is gekozen voor een riviersysteembenadering, waarbij een eenmalig ingrijpen in het riviersysteem natuurlijke processen weer op gang moet brengen. Deze processen zullen leiden tot een verbetering van de natuurlijke kwaliteit van het gebied, dit binnen een grensoverschrijdende context (samen met de ingrepen ter hoogte van Koeweide, Vissersweert richting Roosteren).
4. Het project wenst maximaal rekening te houden met de landbouwgebruikers. Alle aspecten van de specifieke situatie van de inkrimping van het landbouwareaal in combinatie met grindwinning worden meegenomen in het landbouweffectenrapport (LER, zie verder). Bij opmaak van het LER zijn de landbouwers en/of hun vertegenwoordigers actief betrokken geworden. De lopende aankoop van de gronden in het projectgebied door de initiatiefnemer Steengoed Projecten, gebeurt in der minne. Onteigening wordt maximaal vermeden. De voortschrijdende wijze van uitvoering van het project laat toe om de landbouwbedrijfsvoering in betreffende deelzones nog geruime tijd verder te

²⁵ Stuk 1893 (2008-2009) = Nr. 3 van het Vlaams Parlement

²⁶ HOET, I., CARDOEN, F. en NAGELS, K. (1998). *Integraal rivierbeheer langs de grensmaas: een overzicht van het natuurontwikkelingsplan van het grensmaasgebied*. In Water nr. 99 – maart/april 1998

²⁷ Gemeente Sittard-Geleen en Arcadis (september 2007). *Bestemmingsplan Grensmaas*. Document nr. 110501/ZC7/355/700821

zetten. De invloed van het project op de landbouwvoering zal beperkt blijven tot de projectgrenzen.

5. Het project zal een meetbare meerwaarde realiseren op het vlak van natuur en landschap. Dit wordt gestaafd door het effectenonderzoek voor natuur en landschap (zie planMER in bijlage).

Er kan dus in eerste instantie gesteld worden dat het voorgestelde project **voldoet aan de decretale randvoorwaarden voor projectgrindwinning**.

4.1.2.4 Voorwaarden Artikel 20quinquies

ART. 20quinquies.

De exploitant van een vergunde projectgrindwinning en de houder van de vergunning, vermeld in artikel 20bis, staan hoofdelijk in voor en dragen de kosten van het afwerken en het uitrusten van de percelen in de projectgrindwinning met het oog op de realisatie van het maatschappelijk project van groot openbaar belang.

De exploitant, de vergunninghouder of een vereniging waarvan hij lid is, stelt tot zekerheid van de afwerking en de uitrusting, bij overeenkomst met het projectcomité, een financiële waarborg die voldoet aan de volgende voorwaarden:

- 1° voor het afsluiten van de overeenkomst stelt het projectcomité een gedetailleerde begroting op voor alle verwachte uitgaven voor afwerking en uitrusting. Daarbij wordt uitgegaan van de uitrustings- en afwerkingskosten in geval van aanbesteding door het projectcomité, met inbegrip van de toepasselijke btw, vermeerderd met 17 % risico- en coördinatiekosten;
- 2° de overeenkomst moet voldoende zekerheid bieden om het afwerken en het uitrusten na de ontgrinding door de exploitant, de vergunninghouder of de vereniging, daadwerkelijk te waarborgen;
- 3° de exploitant, de vergunninghouder of de vereniging stelt een onherroepelijke bankwaarborg die, ingeval de exploitant of de vereniging de verbintenissen tot afwerking en uitrusting niet of slechts gedeeltelijk nakomt, op eerste verzoek kan worden aangesproken; het maximaal te waarborgen bedrag van de bankwaarborg wordt vastgesteld op grond van de door het projectcomité opgestelde begroting van de kosten voor de afwerking en de uitrusting;
- 4° het bedrag van de bankwaarborg wordt halfjaarlijks aangepast aan de vordering van de werken, wat inhoudt dat het wordt verhoogd naarmate meer en meer wordt ontgonnen en verminderd naarmate de uitrusting en afwerking vorderen;
- 5° de waarborg kan enkel worden vrijgegeven in de mate dat de afwerking en de uitrusting de realisatie van het project toelaten. Dat wordt vastgesteld in een uitdrukkelijke en definitieve aanvaarding door het projectcomité. Bij vaststelling van niet-conforme afwerking en/of uitrusting of bij uitblijven van conforme afwerking en/of uitrusting moet de waarborg vervallen aan het projectcomité. De overeenkomst zal de wijze en de procedure bepalen waarop de conformiteit van de afwerking en uitrusting wordt vastgesteld.

Artikel 20quinquies regelt de financiering van de afwerking en de uitrusting, nadat de grindwinning ter uitvoering van het project beëindigd is. Het beginsel is duidelijk: de exploitant staat samen met de vergunninghouder in voor die kosten. Het projectgrindwinningscomité dient een gedetailleerde begroting op te maken voor alle verwachte uitgaven voor afwerking en uitrusting.

Steengoed Projecten zal de volledige verantwoordelijkheid nemen op technische en financieel vlak. De samenwerking tussen beide initiatiefnemers gebeurt in de vorm van een feitelijke vereniging.

4.1.2.5 Voorwaarden Artikel 20sexies

ART. 20sexies.

(...)

§ 3. Het voorstel moet minimaal omschrijven :

a) welk maatschappelijk relevant doel men met de realisatie van het project wil bereiken;

b) op welke wijze de voorwaarden van artikel 20quater zullen worden nageleefd;

c) op welke wijze het doel wordt bereikt waarbij de daartoe meest aangewezen maatregelen worden vermeld die de wetgeving ter beschikking stelt en tegelijkertijd de overheden, organisaties of personen worden aangeduid die deze maatregelen kunnen uitvoeren;

d) op welke wijze de gevolgen van het gerealiseerde doel en de gevolgen van de uitvoering worden onderzocht, waarbij men de daartoe meest aangewezen onderzoeksmaatregelen vermeldt die de wetgeving daarvoor ter beschikking stelt en de overheden, organisaties of personen aanduidt die deze maatregelen kunnen uitvoeren;

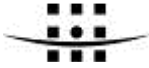
e) op welke wijze het voorstel een impact heeft op de beroepslandbouw via een landbouwgevoeligheidsanalyse en landbouweffectenrapport en in voorkomend geval hoe deze impact via flankerende maatregelen dient gecompenseerd te worden;

f) welke adviezen over het project moeten worden ingewonnen;

g) vanaf welk moment de projectgrindwinning kan worden aangevat, onder welke voorwaarden de projectgrindwinning kan worden uitgevoerd en wat het minimale niveau van afwerking en uitrusting zal zijn bij de beëindiging van de grindwinning ter realisatie van de doelstelling van het project en de planologische bestemming;

h) op welke wijze het project zal worden gefinancierd;

i) wat de gewenste eigendoms- en beheerssituatie van het project is na beëindiging van de projectgrindwinning, wat kan inhouden het formuleren van een plan met betrekking tot het duurzaam beheer van het terrein na uitvoering van de projectgrindwinning; tegelijkertijd worden de overheden, organisaties of personen aangeduid die betrokken

zijn bij of instaan voor de uitwerking van deze eigendoms- of beheerssituatie. De Vlaamse Regering kan extra voorschriften in verband met de inhoud van het project bepalen.

§ 4. De Vlaamse Regering kan het voorstel enkel goed- of afkeuren.

Dit artikel regelt de werkwijze van het overleg- en consensusmodel dat aan de basis zou moeten liggen van de maatschappelijke projecten gepaard gaande met projectgrindwinning.

Het is de taak van het projectgrindwinningscomité om de voorstellen van projecten uit te werken, te volgen en te letten op de afwerking en de uitrusting van de projectzones.

De taak van het projectgrindwinningscomité is dus in de eerste plaats die van initiator. Omdat daarbij de rol van de grindwinning als substantieel wordt ervaren en er in de bestaande regelgeving geen passend instrument gevonden is waarin ook de grindwinningssector vertegenwoordigd is, wordt ervoor gekozen een bevoegd comité ter zake op te richten.

Het projectgrindwinningscomité zal ook het geschikte orgaan zijn om de conforme uitvoering van de projecten te volgen en het project verder te initiëren bij de noodzakelijk interveniërende overheden.

Voor de implementatie van het eigenlijke project kan een beroep gedaan worden op het juridische instrumentarium dat in andere wetgeving terug te vinden is. Het opstellen van een ruimtelijk uitvoeringsplan zal hierin een centrale rol vervullen om het project zo concreet mogelijk uit te werken.

4.1.3 Conclusie

Het initiatief beantwoordt aan de verschillende voorwaarden opgelegd in het Grinddecreet 14.07.1993 hoofdstuk IIIbis artikel 20sexies.

Hiermee voldoet voorliggend projectvoorstel "Elerweerd: maatschappelijk project van groot openbaar belang met projectgrindwinning" aan de juridische bepalingen om ter goedkeuring te worden voorgelegd aan het PGC.

5 BESCHRIJVING VAN HET INITIATIEF

Hier wordt een beknopte omschrijving gegeven van het initiatief. Een gedetailleerde projectbeschrijving is terug te vinden in bijlage 2.

5.1 Algemene beschrijving maatschappelijk project Elerweerd

De prioritaire doelstellingen van maatschappelijk project Elerweerd zijn natuurontwikkeling, riverveiligheid, landschap en de afgeleide doelen toerisme en recreatief medegebruik in een deel van de winterbedding van de Maas en flankerende maatregelen landbouw (irrigatie). Realisatie van deze doelen vergt een omvangrijk grondverzet. Projectgrindwinning maakt dit grondverzet mogelijk.

5.1.1 Initiatiefnemers

De initiatiefnemers voor het maatschappelijke project zijn:

Steengoed Projecten cvba

Dhr. Franck Liebens

Maasstraat 82

3640 Kinrooi

089 56 08 08

en

Strategisch project Maasvallei Grensverleggend

Regionaal Landschap Kempen en Maasland vzw

Contactpersoon Dhr. Lambert Schoenmaekers

Winterslagstraat 87

3600 Genk

089 32 28 10

Beide partijen zijn initiatiefnemers. Steengoed Projecten zal hierbij de volledige verantwoordelijkheid nemen op technische en financieel vlak. Deze samenwerking gebeurt in de vorm van een feitelijke vereniging.

Het maatschappelijk project Elerweerd levert een belangrijke bijdrage aan de uitbouw van het Rivierpark Maasvallei dat het voorwerp is van het Strategische Open Ruimte Project 'Maasvallei, grensverleggend' in het kader van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen. Dat project is tevens onderschreven door de Provincie Limburg en de vijf Maaslandse gemeenten die hier hun medewerking aan verlenen. Het is in die zin vanzelfsprekend dat de opdrachthouder van dit strategisch project, het Regionaal Landschap Kempen en Maasland, mede initiatiefnemer is voor het maatschappelijk project Elerweerd, samen met Steengoed Projecten.

5.1.2 Streefbeeld

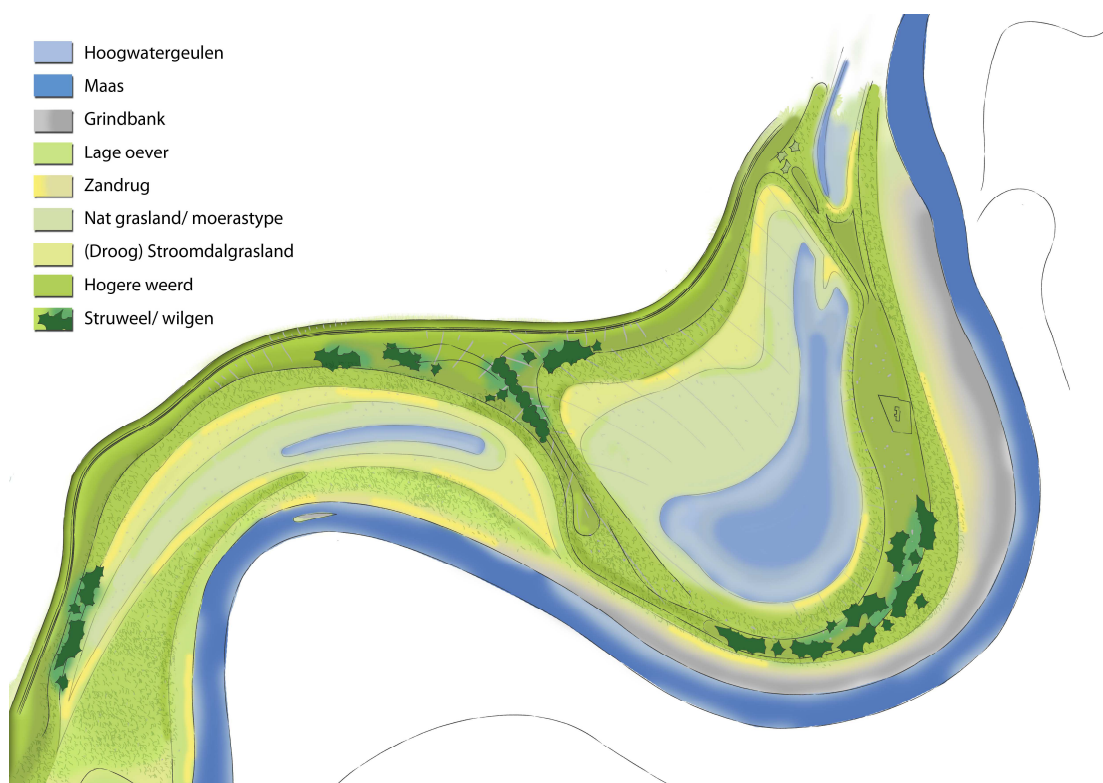
Het projectgebied is gelegen in de steden Dilsen-Stokkem en Maaseik. Het projectgebied bevindt zich ten noordoosten van de woonkern Dilsen en ten oosten van de woonkern Elen. Het projectgebied wordt in het oosten omzoomd door de Maas.

Het resultaat van de ingrepen in het project is een nieuwe topografie in het buitendijkse projectgebied. Het gebied komt gedeeltelijk verlaagd te liggen. Het krijgt daardoor opnieuw een relatie met de dynamische, maar algemeen verlaagde rivierbedding van de Maas.

Het verlaagde projectgebied krijgt een gevarieerd reliëf met min of meer ondiepe geulen, lange zachte hellingen en hogere ruggen (illustratie 5.1). Dit reliëf biedt een geschikte uitgangssituatie voor verschillende natuurtypen (hoge weerd, lage weerd, oevers) en zorgt voor een gepaste en veilige stroomgeleiding van de Maas bij hoogwaterstanden (rivierverruiming, waterberging én waterstandverlaging bij hoogwater zonder grondwaterverlagende effecten bij laagwater). Dit is afgestemd op de verruimde rivierbedding aan de Nederlandse kant.

De reliëfverlagingen worden gerealiseerd door het ontginnen van grindlagen en daaropvolgend gepast heraanvullen met dekgronden en zand. De dekgronden worden enkel uit zones van het projectgebied zelf betrokken, de zanden uit de aangrenzende diepe plas Meerheuvel. Er wordt gewerkt met een gesloten grondbalans. Dit wordt als een voorwaarde gesteld in het project.

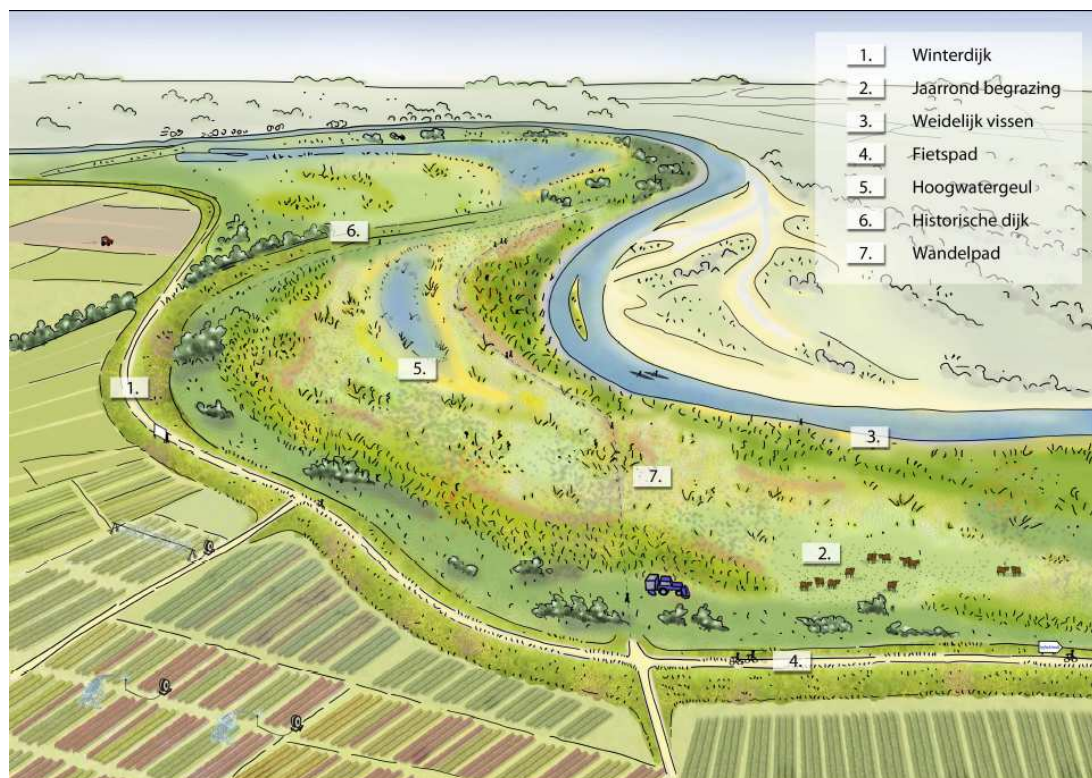
Het projectgebied is vandaag grotendeels een landbouwgebied en zal in landbouwgebruik blijven tot aan de effectieve vergraving.

Illustratie 5.1: Inrichtingsschets van het projectgebied Elerweerd met aanduiding van de uiteenlopende ecologische situaties en de ecotopen die daar zullen ontstaan

Na afloop van de grindwinning en de heraanvulling zal het gehele projectgebied een herbestemming krijgen als hoogwaardig natuurgebied in een dynamisch rivierlandschap

met medegebruik door goed geleide, zachte recreatievormen binnen een grensoverschrijdende context.

Illustratie 5.2: Impressie van het eindbeeld na realisatie en herinrichting van het projectgebied Elerwaard

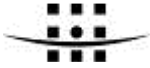
Er wordt gestreefd naar een aanzienlijke diversiteit van Europese habitattypes en leefgebied voor soorten om in goede tot uitstekende lokale staat van instandhouding te komen. Het landschap is halfopen, met water als belangrijk en wisselend visueel element, ook de Maas zelf. Door het dynamische karakter is een exact "inrichtingsplan en beheerplan" met doeltypes op vlek-niveau niet aan de orde. Zeker is wel dat elk van volgende types in zekere mate zal voorkomen:

- graslanden,
- tijdelijk waterhoudende geulen met moerassige oevers,
- ruigtes,
- struwelen en oobos.

Dit zal het resultaat zijn van:

- gekozen topografie en substraat toplaag;
- rivierdynamiek (overstroming en grondwaterstanden);
- beheer (jaarrond begrazing).

Dit natuurlandschap is beleefbaar vanuit de veel bezochte plaats Heppeneert en van op wandel- en fietspaden in en langs het gebied (illustratie 5.2). Een voorbeeld van een plek die zeer aantrekkelijk zal zijn, is de doorgang van de Kogbeek door de winterdijk.

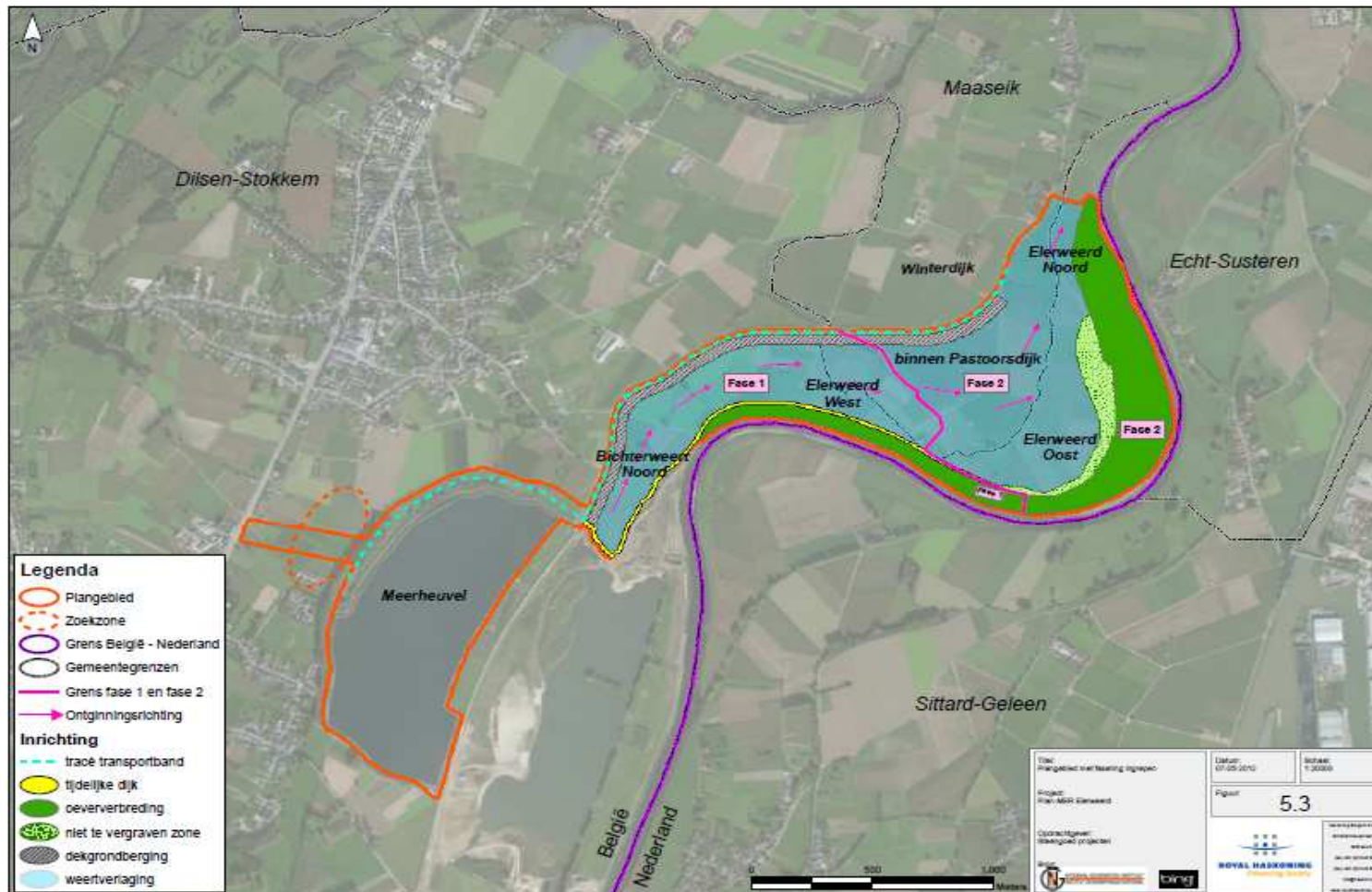

5.1.3 Ingrepen

Om tot de gewenste eindsituatie (Illustratie 5.2) te komen worden tijdens de aanlegfase verschillende ingrepen (illustratie 5.3) uitgevoerd:

- Een **oeververbreding** van de Maas. De zomeroever krijgt een insteekniveau van circa 25 mTAW (een meter lager dan het zomerwaterpeil), en wordt vanaf dat niveau over 70 m afgeschuind tot aan het huidige maaiveld in de uiterwaard. De Maas krijgt zo een brede ondiepe zone voor ecologische ontwikkeling en het water wordt meteen ook zichtbaarder vanuit het landschap.
- Met de (dek)gronden die vrijkomen bij deze oeververbreding wordt onmiddellijk een **tijdelijke werkdijk** aangelegd. Die beschermt het projectgebied tijdens de werken tegen een doorstroming van de Maas bij hoogwaters.
- Een weerdverlaging van de uiterwaard Elerweerd. Er wordt gestart met het weghalen van de dekgronden in het zuiden van het projectgebied nabij de Kogbeek. Achter de tijdelijke werkdijk wordt dan een grindwinningput gemaakt. Van zodra het mogelijk is, wordt de put **heraangevuld**. De winningsput wordt deels al gevuld met het restmateriaal van de eerste wassing van het tout-venant dat bovengehaald wordt door de grindwinningsboot. De rest van de aanvulling van de put tot aan het nieuwe maaiveld gebeurt met de dekgronden van de oeververbreding, de opzij gezette toplaag van het terrein en met vulzanden uit de te verdiepen plas Meerheuvel. Zodra dat in een latere fase kan wordt ook de tijdelijke dijk verwijderd en verwerkt als aanvulgrond.
- In de grindwinningsput wordt zo vroeg mogelijk **dekgrond geborgen** tegen de wand van de plas aan de winterdijk. Dit verhindert veranderingen van het grondwaterpeil ten westen van de winterdijk. Hierna wordt de rest van de grindplas opgevuld met dekgronden en vulzand.
- Voor de realisatie zijn nabij het buitendijkse projectgebied volgende activiteiten nodig: vulzandwinning in de Meerheuvelplas, een bewerkingsinstallatie met depots en een afvoerweg naar het wegennet (in de zoekzone op de illustratie) en een transportband tussen de grindwinning en de bewerkingsinstallatie.

Illustratie 5.3: Situering van de technische ingrepen in de aanlegfase en de toponiemen

5.2 Bestemmingswijzigingen in het plangebied

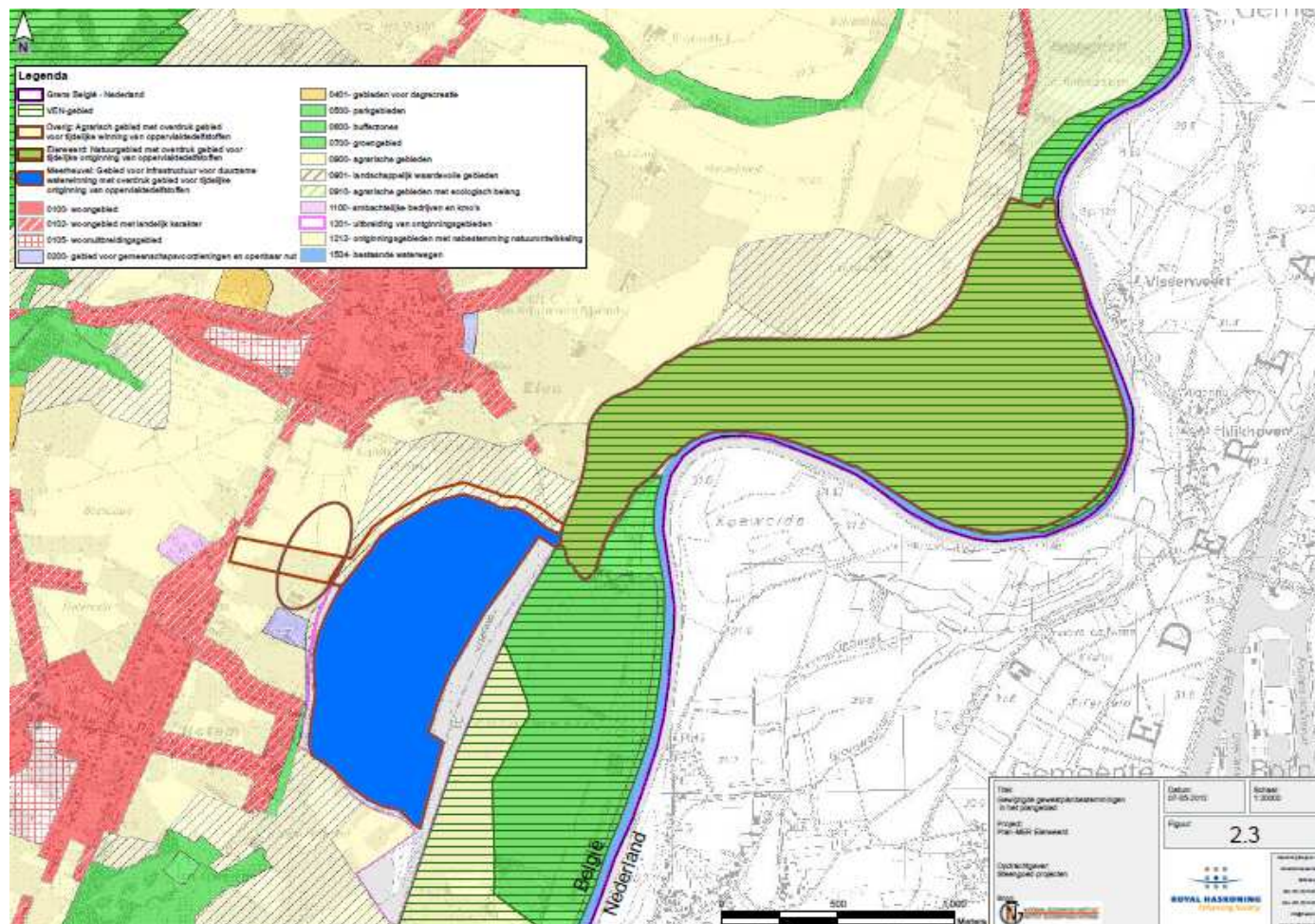
Om het project te kunnen realiseren zijn bestemmingswijzigingen van het Gewestplan noodzakelijk. Er dient een Ruimtelijke Uitvoeringsplan (RUP) opgesteld te worden, waarvoor een planMER werd opgemaakt. Bij de negatieve effecten in het planMER worden milderende maatregelen voorgesteld die moeten doorwerken in de voorschriften van het RUP zodat deze effecten gemilderd worden (zie planMER).

Een volledige beschrijving van de bestemmingen en voorschriften, voor zover momenteel beschikbaar is opgenomen in opgenomen in het planMER in bijlage 4. Hieronder in tabel 5.1 is een overzicht van de bestemmingswijzigingen van het plan opgenomen.

Tabel 5.1: Overzicht van bestaande en nieuwe bestemmingen

Deelgebied	Bestaande bestemming	Nieuwe bestemming
Elerweerd	Agrarisch gebied met ecologisch belang	Natuurgebied (met koppeling gebiedsspecifieke typebepaling waterbeheer valleien) met overdrukken: - Gebied voor tijdelijke winning van oppervlaktedelfstoffen; - Grote Eenheid Natuur in Ontwikkeling (GENO)
	Agrarisch gebied met landschappelijke waarde	
	Natuurgebied	
Meerheuvel	Waterwingebied met overdruk: - Uitbreiding van ontginningsgebied	Gebied voor infrastructuur voor duurzame waterwinning met overdruk : - Gebied voor tijdelijke winning van oppervlaktedelfstoffen.
Zone voor bewerking	Agrarisch gebied	Agrarisch gebied met overdruk: - Gebied voor tijdelijke infrastructuur voor winning van oppervlaktedelfstoffen.
Ontsluiting en transportband	Agrarisch gebied	

Onderstaande illustratie 5.4 geeft de gewijzigde gewestplanbestemmingen in het plangebied op kaart weer, waarbij de gewestplanbestemmingen voor het omliggend gebied weergegeven zijn.

Illustratie 5.4: Bestemmingswijzigingen in het plangebied maatschappelijk project Elerwaard op het Gewestplan

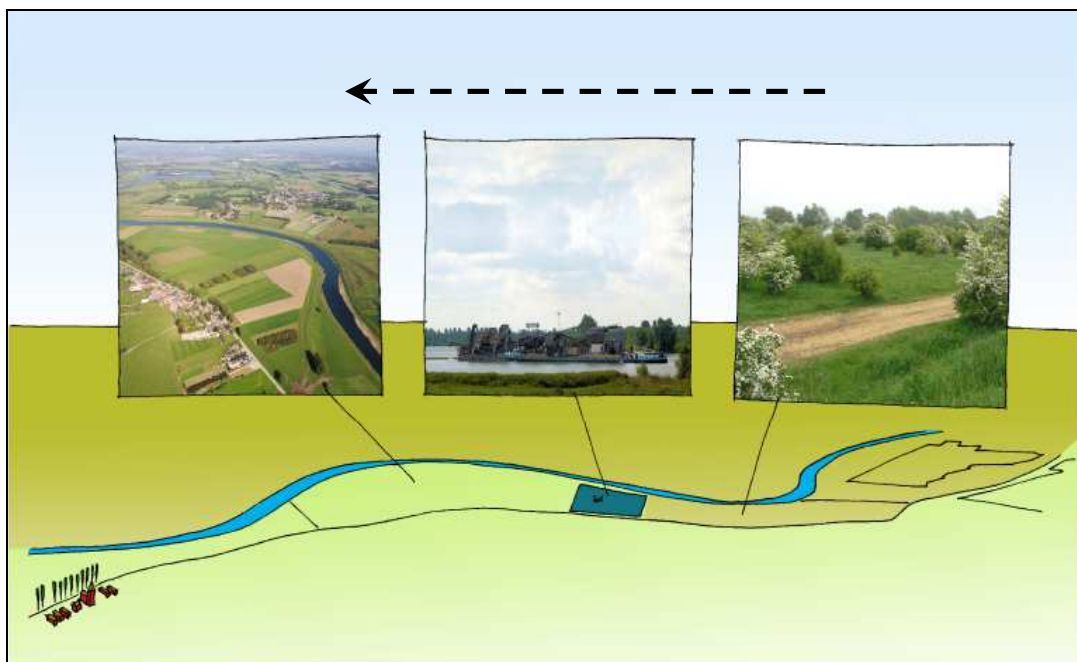

5.3 Aanlegfase met deelfasen

5.3.1 Inleiding

In de aanlegfase wordt in het buitendijkse deel van het projectgebied de rivieroever verbreed en wordt een nieuwe topografie in de uiterwaard Elerweerd aangelegd op verlaagd niveau. Deze worden gerealiseerd door het ontginnen van grindlagen en daaropvolgend gepast heraanvullen met dekgronden en vulzand (gesloten grondbalans). Noodzakelijke activiteiten zijn vulzandwinning van de bodem van de Meerheuvelpas en de bewerking van de delfstof tot transporteerbaar grind. Dat gebeurt in de westelijke, binnendijkse delen van het projectgebied.

De globale voortgang van het project in uitvoering is weergegeven in illustratie 5.5. Er wordt onmiddellijk na ontgrinding aangevuld om vorming van een al te grote open plas te voorkomen. Maar anderzijds moet wel vervuiling van het tout-venant pakket vermeden worden.

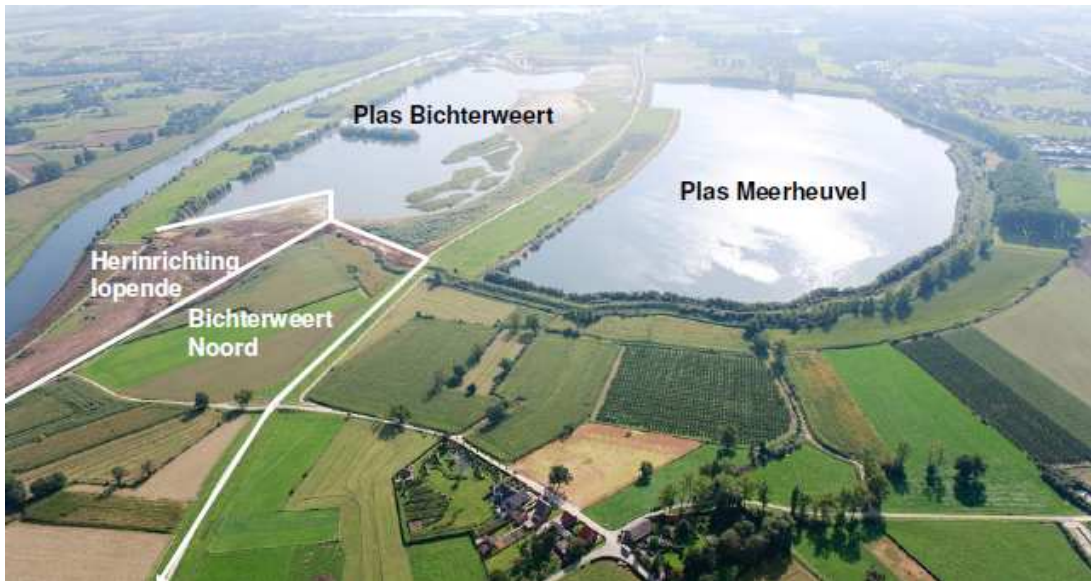

Illustratie 5.5: Globale voortgang van de weerdverlaging in uitvoering met van links naar rechts: het dorp Heppeneert, de landbouwpercelen in Elerweerd-Noord, de voortschrijdende grindwinningsplas, het nieuwe natuurgebied dat aansluit bij het bestaande natuurgebied de Bichterweert

5.3.2 Deelzones en fasering

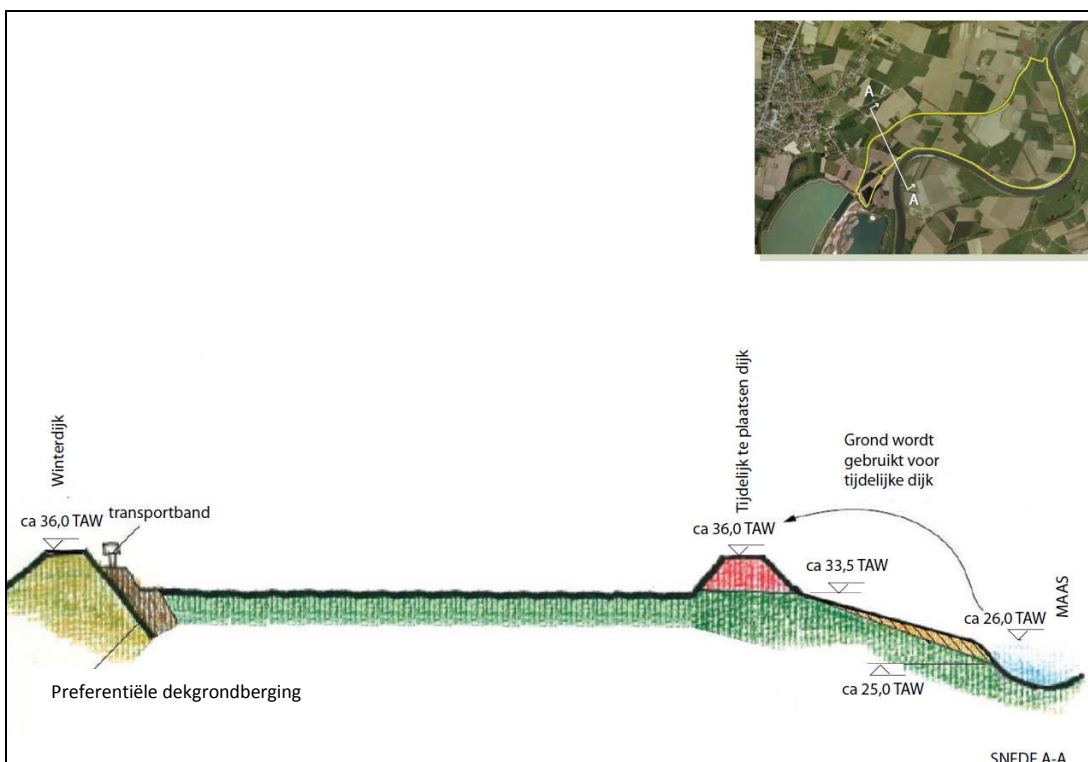
De ingrepen van de aanlegfase zullen gebeuren in twee fasen. De voortgang in de deelgebieden Bichterweert-Noord, Elerweerd-West, Pastoorsdijk, Elerweerd-Oost en Elerweerd-Noord (illustratie 5.3) wordt hieronder beschreven.

- Fase 1: Deelzones Bichterweert-Noord en Elerweerd-West

Illustratie 5.6: Beeld van de plas Bichterweert vandaag, links de Maas, rechts de plas Meerheuvel en linksonder de zone Kogbeek met daarnaast de deelzone Bichterweert-Noord

De **eerste fase** loopt van de heringerichte monding van de Kogbeek tot aan de Pastoorsdijk. Deze fase start met de oeververbreding (illustratie 5.10) en aanleg van een tijdelijke werkdijk. Daarna wordt in de uiterwaard grind ontgonnen en wordt de grindplas opnieuw aangevuld tot een nieuw, verlaagd maaiveld. Onderstaande illustratie 5.7 geeft indicatief een doorsnede van fase 1 (snede AA).

Illustratie 5.7: Snede AA doorheen fase 1

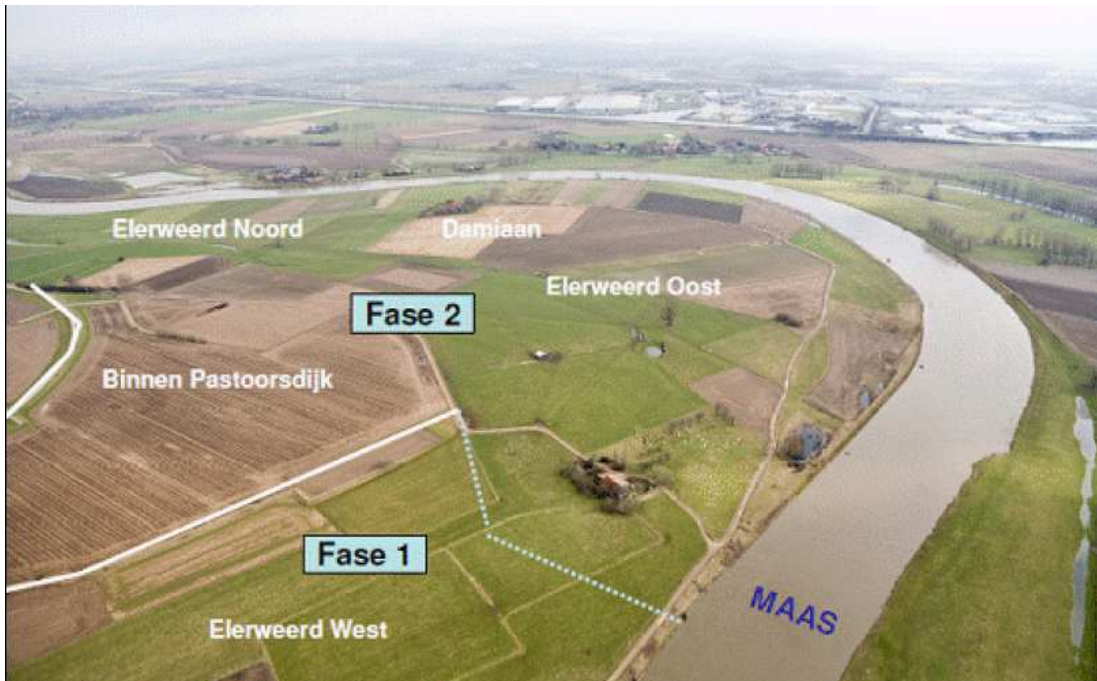
Illustratie 5.10: Gerealiseerde oeververbreding aan de Kerkweerd met op de achtergrond Obbicht (NL) (foto NV de Scheepvaart)

Illustratie 5.11: Beeld van Elerweerd-West (fase 1) op de voorgrond en de rest van Elerweerd en Pastoorsdijk (fase 2) op de achtergrond

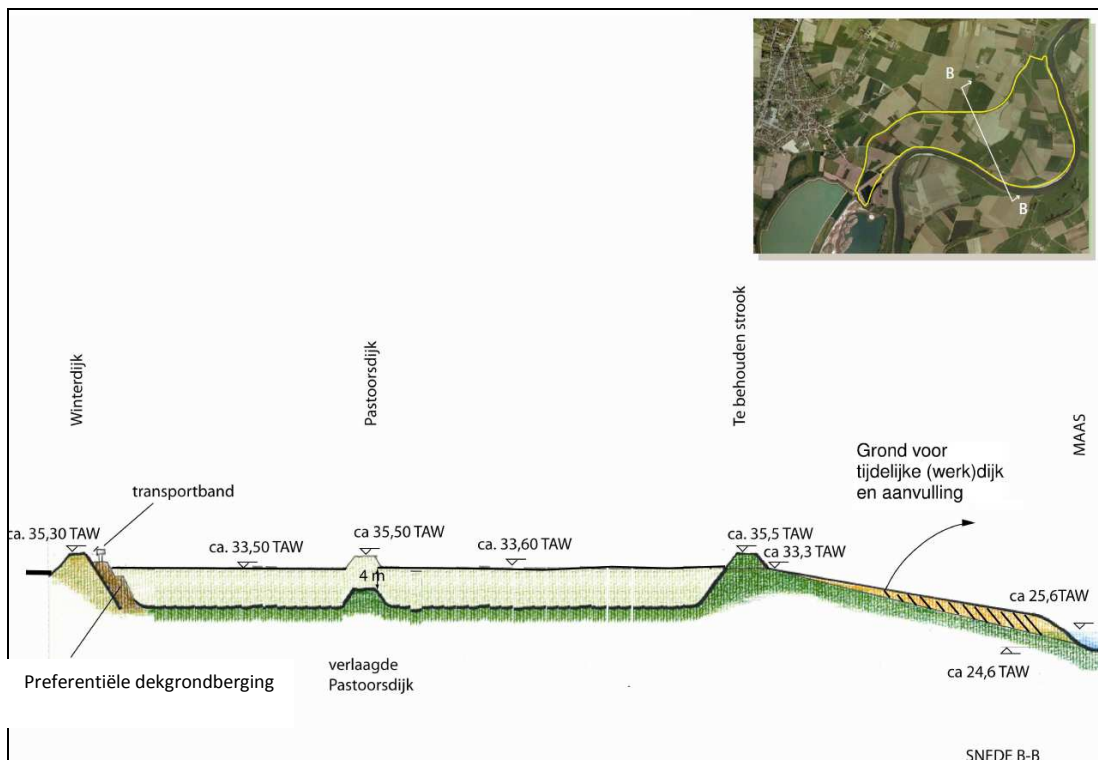
- Fase 2: Deelzones Elerweerd-Oost, Elerweerd-Noord en Pastoorsdijk

De **tweede** fase beslaat de rest van het buitendijkse projectgebied (illustratie 5.12).

Illustratie 5.12: Beeld van de zones Elerweerd-Oost en Noord en de zone Binnen Pastoorsdijk in 2010

Onderstaande Illustratie 5.13 geeft indicatief een doorsnede van fase 2 (snede BB).

Illustratie 5.13: Indicatieve doorsnede voor fase 2 (snede BB)

Een langwerpige landtong, met op de kruin een weg naar de hoeve Damiaan, vormt een te behouden strook en wordt niet vergraven (illustratie 5.3 en illustratie 5.13). Ten

zuiden en ten oosten ervan gebeurt de oeeververbreding van fase 2. Hier wordt enkel dekgrond en, indien voor het eindreliëf nodig, een minimale hoeveelheid grind weggenomen om de oever af te schuiven. Ten westen van de rug wordt de weerd verlaagd door grindontginning en heraanvulling.

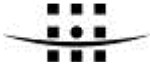
De oeeververbreding van fase 2 wordt pas aangevat wanneer de gronden die hierbij vrijkomen rechtstreeks kunnen worden geborgen ten behoeve van de weerdverlaging van fase 2. Zo wordt gewerkt volgens het principe 'werk-met-werk' en worden vooral de transportafstanden binnen het projectgebied van deze grote hoeveelheden grond beperkt.

In de zones Elerweerd-Oost en Elerweerd-Noord, inclusief de zone Binnen Pastoordijk, komt een verlaging van het maaiveld (weerdverlaging), die rondom aansluit op fase 1, op de rug van de Damiaan en op de oeeververbreding aan de Maas.

In de deelzones Elerweerd-Noord en Elerweerd-Oost wordt de centrale geul aangelegd. De geul staat niet in open verbinding met de Maas. Binnen deze geul zijn ondiepe plassen/moeraszones voorzien. Bij de afwerking zal een rug worden aangelegd van de winterdijk tot aan de rug van de Damiaan, zodat de centrale geul en de westelijke geul niet verbonden zijn. Er is ook geen open verbinding met de bestaande Geul van De Hoogt, buiten het projectgebied net ten noorden van de weg naar de hoeve de Damiaan. In het voorkeursalternatief Steengoed 1 worden hier in de aanlegfase inlaatkunstwerken ingegraven, een ten westen en een ten oosten van de centrale geul. Ze laten de toevoer en afvoer van water naar de centrale geul toe bij middelhoge Maasdebieten, zodat de dynamiek in de geul sterk verhoogd. De geul zal zo bij hoogwaterdebieten tussen 300 m³/u en 800 m³/u Maaswater ontvangen, terwijl dat zonder de kunstwerken slechts van een hoogwaterdebiet van 800 m³/u zal zijn.

Illustratie 5.14: Voorbeeld van een inlaatconstructie, ingepast onder het maaiveld (Maesbeempder Greend (foto NV de Scheepvaart)

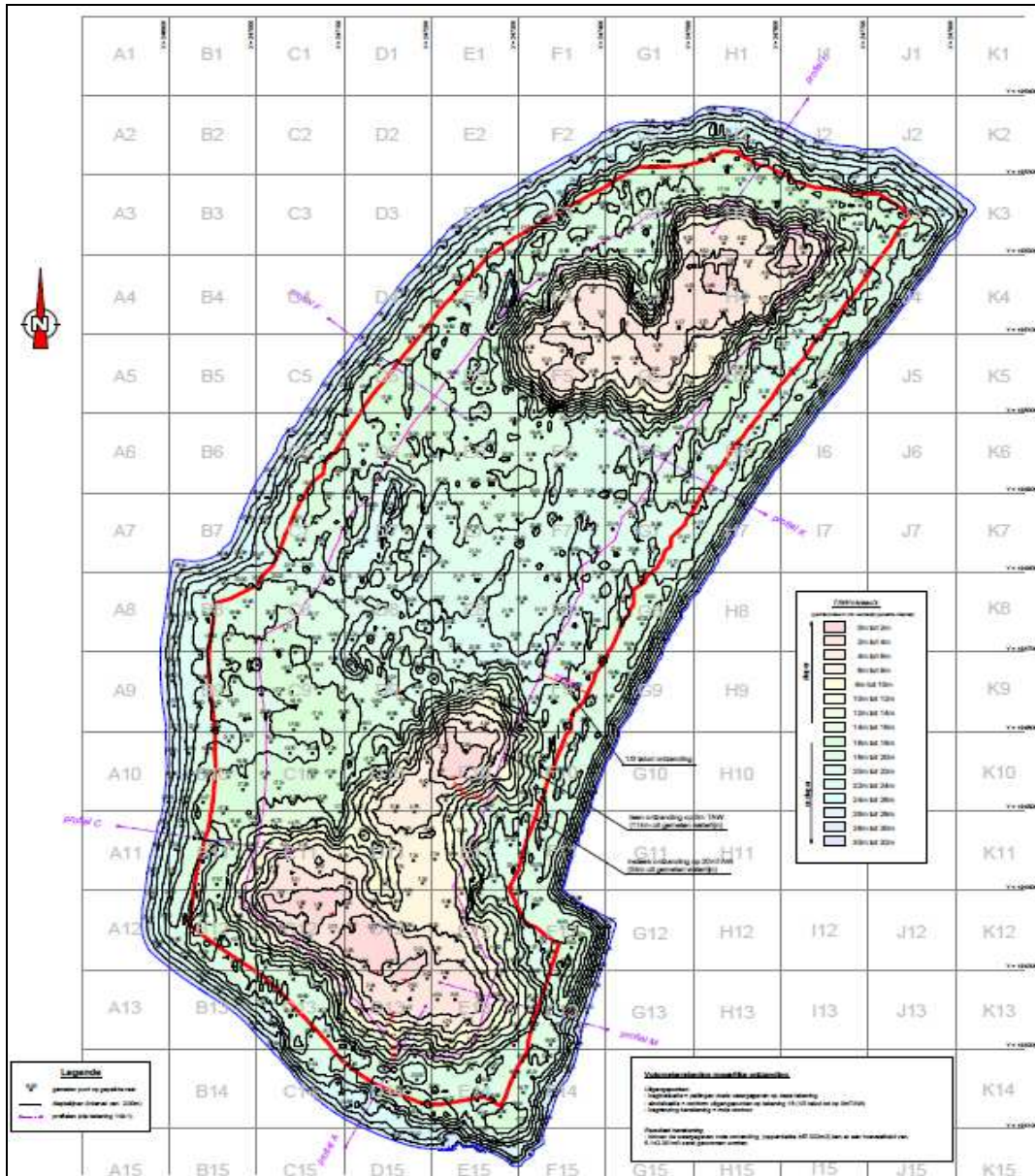

Het oost-west traject van de Pastoorsdijk wordt in eerste instantie weggenomen om vervolgens verlaagd te worden teruggeplaatst (circa 2 m onder actueel maaiveld). Hij zal een onderdeel vormen van de riviergeleidende rug tussen beide geulen. De nodige aandacht wordt hierbij besteed aan de stroomafwaartse afwerking zodat een laminaire overstroom bij hoogwater kan worden gegarandeerd.

Het nieuwe reliëf wordt verder ecologisch geoptimaliseerd. Daarbij worden subtiele gradiënten tussen hoge weerd en lage weerd gecreëerd en worden gepaste substraten gebruikt (zand, lemig zand, grindig zand).

- Deelzone Meerheuvel

De aanvulling van de grindput tot aan het nieuwe maaiveld wordt gerealiseerd met wasresidu van het grind tout-venant, met de dekgronden en met vulzanden afkomstig uit de plas Meerheuvel. De zandige onderwaterbodem van de plas Meerheuvel is in het verleden ontstaan door het winnen van grind tot aan het zandpakket. Er is in deze plas al vulzand gewonnen om de plas Bichterweert deels op te vullen tot een natuurgebied. Op twee plaatsen in de plas Meerheuvel is min of meer tot op de einddiepte gezogen (illustratie 5.15). De bodem in de zone ertussen ligt verhoogd. Een groot zandvolume kan hier onttrokken worden, binnen de contouren van stabiele hellingen langs de randen van de plas. Voor de schatting van $4,1 \times 10^6$ m³ vulzand werd uitgegaan van de hellingen in illustratie 5.16.

Illustratie 5.15: Huidig reliëf van de onderwaterbodem in de plas Meerheuveld, de rode kleuren liggen dieper dan de groene en blauwe kleuren

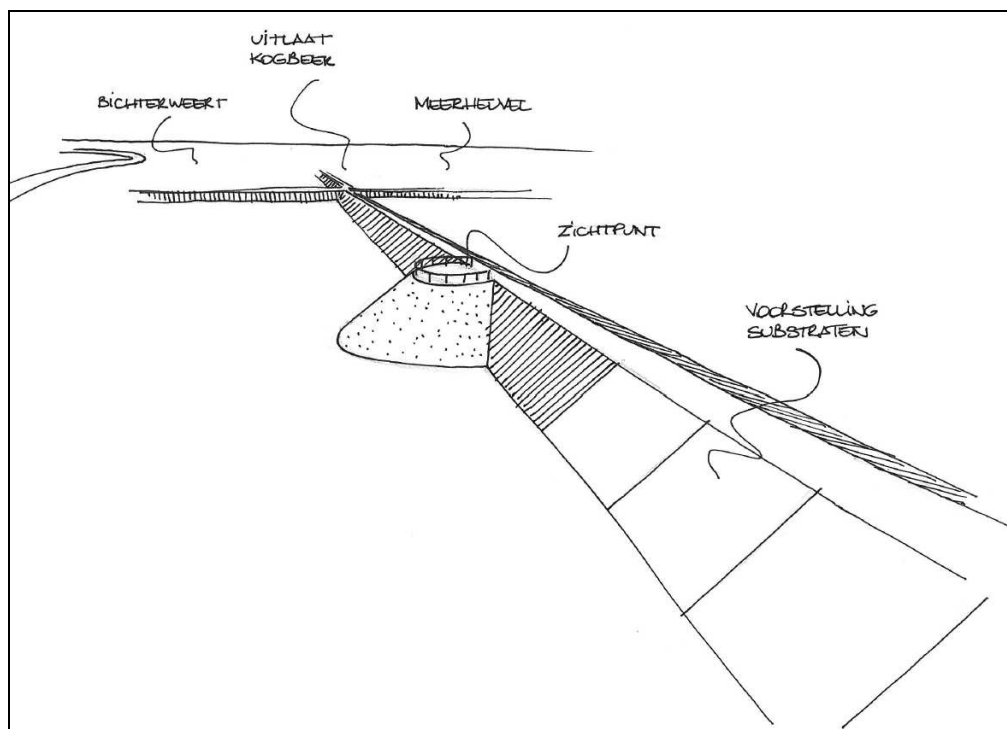

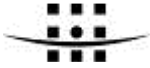
- Deelzone bewerkingsinstallatie, afvoerweg en transportband
Ten westen van de deelzone Meerheuvel wordt een stille transportband geplaatst op een strook langsheen de Kogbeek. Deze voert gewassen tout-venant van de rand van de grindput naar de bewerkingsinstallatie. De transportband gaat op een veilige manier onder de winterdijk door en eindigt bij de bewerkingsinstallatie.

De bewerkingsinstallatie is eigendom van verwerkende firma's die het grind kalibreren en sorteren in depots. Vanuit deze depots wordt het grind per vrachtwagen over de afvoerweg tot aan de N78 gevoerd en dan verder naar de afnemers. De afvoerweg wordt ingepakt in landschappelijke beplanting en geeft op een veilige manier uit op de ovonde op de N78.

- Toeristische beleving tijdens de aanlegfase
Door de initiatiefnemers zullen de nodige maatregelen worden voorzien zodat de toeristische aantrekking van het Maasland niet verstoord wordt door de uitvoering van de grindwinning en waar mogelijk, de beleving kan worden versterkt:
  - Gedurende de werkzaamheden wordt een tijdelijk wandelpad aangelegd waar de veiligheid dat toelaat. Passanten kunnen de voortschrijdende werkzaamheden 'mee opvolgen'.
  - De doorgang op belangrijke fietsroutes wordt maximaal opgehouden tijdens de werken.
  - De initiatiefnemers voorzien educatieve borden over de grindactiviteiten in het Maasland, inclusief de nodige rustplaats met uitzicht. Hier worden zowel aspecten van grind en grindontginning toegelicht, als aspecten van natuur- en landschapsontwikkeling (samenhang keuze substraten leem, zand, grind en opkomende spontane vegetatie, beeld op de bestaande natuur in Bichterweert)

Illustratie 5.17: Impressie van een zichtpunt en informatiepunt op winterdijk in Bichterweert Noord, beeld naar het zuiden

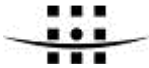
- Parallel aan de Kogbeek, in landbouwgebied en niet langs toegankelijke wegen, wordt een transportband voorzien. Om visuele verstoring te voorkomen zal deze zo laag mogelijk worden geplaatst. Het type van transportband wordt zodanig gekozen dat die slechts een zoemend geluid produceert. De overstorten worden voldoende afgeschermd. Eveneens wordt hierbij een veilige, afdoende afscherming voorzien. De band gaat onder de winterdijk door ter hoogte van de uitlaat van de Kogbeek en reikt tot in het projectgebied. Tussen de winwerktuigen en de transportband zal met dumpers worden gereden. De rijden zo mogelijk langs de tijdelijke dijk op aanzienlijke afstand van het fietspad op de winterdijk.

5.3.3 Timing en grondbalansen

Een inschatting op basis van de huidige inzichten in het project van timing en grondbalansen is onderstaand opgenomen.

Deelzone		Ruimtelijk beslag (ha)	Aktiviteit	Herkomet		Bestemming		Jan 2014 deo	Jan 2016 deo	Jan 2018 deo	Jan 2017 deo	Jan 2018 deo	Jan 2019 deo	Jan 2020 deo	Jan 2021 deo	Jan 2022 deo	Jan 2023 deo	Jan 2024 deo	Jan 2025 deo	Jan 2026 deo	Jan 2027 deo			
OPSTART:			Start werken		m3	m3																		
			Voorbereidende werken (wegenis, verwerkingsinstallaties)																					
FASE 1:	Bichtenweerd Noord	20,5	Ontgraven dekgronden	Oeververbreding	213.170	50.000	naar tijdelijke dijk																	
	Elerweerd West	30,76			163.170		naar aanvulling																	
	Riviervermling Fase 1	10,02		Wingebied	1.320.502	93.500	naar tijdelijk depot																	
						450.762	naar kielschem																	
						776.240	naar aanvulling																	
					Totaal	1.533.672	1.533.672																	
					Ontgrinden O/A (rijne fractie blijft in situ)	Oeververbreding	119.434	84.810	afvoer															
							34.624		naar aanvulling															
					Wingebied	6.500.526	4.616.024		afvoer															
							1.884.502		naar aanvulling															
			Totaal	6.619.960	6.619.960																			
			Aanvullen	dekgronden	1.533.672																			
				restspecie ontginning	1.919.126																			
				zand	2.658.469																			
			Totaal	6.111.267																				
			Afwerking (ecologische optimalisatie)																					
FASE 2:	Riviervermling Fase 2	27,2	Ontgraven dekgronden	Oeververbreding	461.082	461.082	naar aanvulling																	
	Binnen Pastoorstijk	16,65																						
	Elerweerd Oost	41,2		Wingebied	1.855.276	100.000	naar tijdelijk depot																	
						149.319	naar kielschem																	
						1.605.957	naar aanvulling																	
					Totaal	2.316.358	2.316.358																	
					Ontgrinden O/A (enkel 4/200 wordt afgevoerd; rest wordt teruggestort in herinrichting)	Oeververbreding	399.106	283.405	afvoer															
							115.701		naar aanvulling															
					Wingebied	6.620.134	4.700.957		afvoer															
							1.919.177		naar aanvulling															
			Totaal	7.019.240	7.019.240																			
			Aanvullen	dekgronden	2.316.358																			
				restspecie ontginning	2.034.878																			
				zand	1.446.911																			
			Totaal	5.798.147																				
			Afwerking (ecologische optimalisatie)																					

5.4 Ontwikkeling van het eindbeeld rivierlandschap

Essentieel in het project is het onmiddellijk instellen na van een gepast natuurbeheer na de inrichting van het terrein. Door de ruimtelijke fasering, met een voortschrijdende grindwinningsput, kan al na enkele jaren een deel van het projectgebied opgeleverd worden om zich permanent als natuurgebied te ontwikkelen, aansluitend bij andere delen van het RivierPark Grensmaas.

Afhankelijk van het beheertype en de beheerintensiteit (jaarrond begrazing, maaien, kappen en evt. peilbeheer) ontstaat een andere combinatie van (schraal)grasland, ruigte, struweel en bos. Voortbouwend op het plan Levende Grensmaas gaat het om volgende onderdelen:

- **Bossen:** De ontwikkeling van oibossen is in Elerweerd beperkt tot lokale wilgenstruwelen, omdat landschappelijke openheid en voldoende aaneengesloten open grasland en ruigte voor de doelsoort kwartelkoning wordt nagestreefd.
- **Grindbedding:** Bij de oeververbreding zal een grote grindige, flauwe helling ontstaan, die onder invloed van de dynamische Maasstroom zal staan. Dit biedt vestigingsmogelijkheden voor efemere, waardevolle pioniersvegetaties van kalkrijke oevers. Dit zijn vegetaties van éénjarigen op hoogdynamische standplaatsen. Deze vegetaties hebben geen beheer nodig. Ze ontstaan binnen enkele weken op nieuwe substraten en kunnen bij stijgende waterstand op korte tijd vernietigd worden.
- **Stroomdalgraslanden:** In de verlaagde weerd zullen vochtige graslanden ontstaan. Omdat voor de rivierveiligheid ook hoge ruggen nodig blijven in de Elerweerd zullen ook droge stroomdalgraslanden ontstaan.
- **Moerasvegetaties:** Langs de beide geulen zullen moerasvegetaties kunnen ontwikkelen met de schommelingen van het waterpeil in de geulen.

Vanuit de Europese natuurdoelen (S-IHD rapport) voor de betrokken deelgebieden van het habitatrichtlijngebied, is maaibeheer naast begrazing nodig. De botanische doelen voor 6510 grasland worden immers gecombineerd met faunistische doelen voor onder andere Kwartelkoning.

Bij het natuurbeheer achteraf wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan het landschappelijke ensemble en vooral aan openheid en de zichtlijnen op de Maas.

In deze beheercontext wordt vrij wandelen langs de Maaskant volgens het concept struinnatuur mogelijk gemaakt, maar zijn intensievere recreatievormen binnen het buitendijkse deel van het projectgebied niet mogelijk.

5.5 Eigendoms- en beheersstructuur

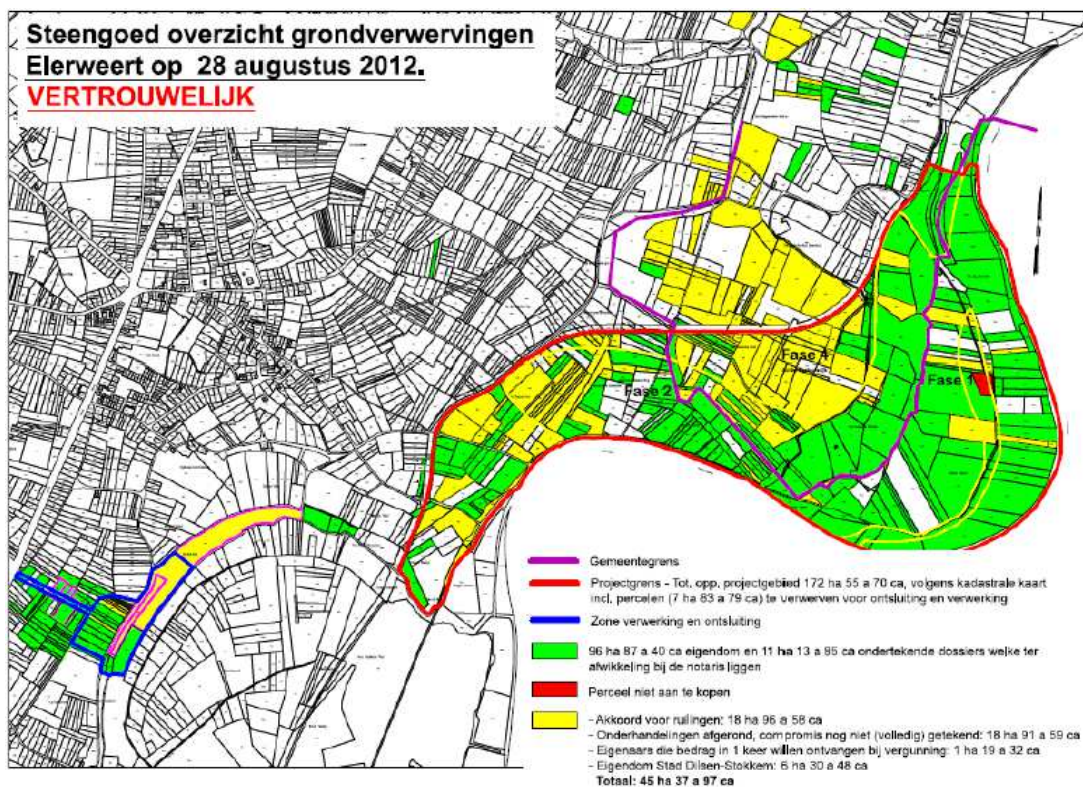
5.5.1 Eigendom

Steengoed Projecten cvba verwerft actief gronden in het projectgebied en heeft de intentie om eigenaar en/of houder van het gebruiksrecht te worden op alle percelen in het projectgebied. Steengoed blijft eigenaar gedurende de werkzaamheden. Het meest actuele overzicht van de eigendomssituatie is weergegeven in tabel 5.2.

De initiatiefnemers streven ernaar om de desbetreffende gronden voor de opstart van het project in der minne te verwerven. Onteigening wordt maximaal vermeden. In het RUP (zie verder) zal wel een onteigeningsplan worden opgenomen, zij het strikt voor de gronden die op het ogenblik van de opmaak van het RUP nog niet verworven zijn.

Steengoed projecten cvba zal een overeenkomst sluiten met Natuurpunt vzw ten behoeve van de gefaseerde eigendomsoverdracht na elke fase van uitvoering van de nabestemming. Hierover zijn in juli 2012 de besprekingen tussen de besturen van beide partijen opgestart. Mogelijks zal ook nv De Scheepvaart lokaal een deel van de oevers in eigendom krijgen.

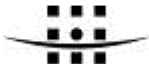
Tabel 5.2: Overzicht grondverervingen projectgebied maatschappelijk project Elerweerd op 28 augustus 2012 (nominatieve lijst is weergegeven in bijlage van het in behandeling genomen initiatief, bijlage 2 van voorliggend rapport)

5.5.2 Beheer

Natuurpunt vzw zal instaan voor het beheer van het gebied, na alle grondverzet en na afwerking en uitrusting van het terrein. Het beheer zal gefaseerd opgestart worden naargelang de vordering van de uitvoering. Een eerste overleg met de betrokkenen beheer (Natuurpunt Beheer, ANB Limburg, de initiatiefnemers en Royal HaskoningDHV) heeft plaatsgevonden op 18 juni 2012.

Het PGC coördineert de gefaseerde realisatie van de gewenste eigendoms- en beheersituatie van het project na de beëindiging van de projectgrindwinning, zoals beschreven in een goedgekeurd project. De realisatie van de beschreven eigendoms- en beheersituatie vormt het eindpunt van de taken van het PGC in het project.

Eenmaal het terrein met een doordacht reliëf en toplaag zijn aangelegd, staan twee grote beheerkrachten centraal: de dynamiek van de Maas en het werk van grote grazers. Er wordt gestreefd naar een robuust en zelfredzaam rivierecosysteem. Spontane processen zoals rivierdynamiek, begrazingsdynamiek,... vormen het uitgangspunt voor beheer en inrichting. De eindafwerking (afwerkingshoogtes, substraten,...) wordt zodanig aangelegd dat een goede tot optimale natuurontwikkeling kan optreden. De menselijke bijsturing (maaien, kuddebeheer) zal hierbij minimaal zijn, doch net zo vaak en net zo lang als nodig en haalbaar om de onvolmaaktheid van het systeem te compenseren²⁸. Hierbij zal eveneens getracht worden de systematiek van de IHD's te vertalen naar de spontane en semi-spontane processen.

Het beheer gebeurt in samenhang met de beheerde terreinen in de Bichterweert. Bedoeling is om op de verlaagde bodems met veel plasdras het beheer van Bichterweert en andere kerngebieden van het RivierPark Maasvallei door te trekken. Mogelijkheden voor het inschakelen van landbouwers in het hooien en laten begrazen conform bestekvoorschriften worden onderzocht, net als elders in de Maasvallei. De verwachting is echter dat ze slechts beperkt kunnen ingezet worden voor Elerweerd met als hoofdbeheersvorm jaarrond begrazing.

nv De Scheepvaart, in samenspraak met Rijkswaterstaat, blijft doorlopend betrokken als rivierbeheerder, bij de totstandkoming van het project tot aan de eerste spadesteek, tijdens de aanlegfase en in de eindtoestand. Zij heeft hiervoor de juridische en technische middelen. Zij waakt over de oevers, uitwateringen, dijken en mogelijke aanpassingen van topografie en vegetatie met het oog op een veilige geleiding van het rivierwater.

---

²⁸ Minisymposium *Natuurbeheer in een rivierdynamisch systeem*. Beheerdersoverleg 17/11/2011.

5.6 Financiering

Steengoed Projecten cvba zal de volledige verantwoordelijkheid nemen op technische en financieel vlak en dit tot en met de financiering van de afwerking en de uitrusting²⁹, nadat de grindwinning ter uitvoering van het project beëindigd is.

5.6.1 Studiekosten

De studiekosten verbonden aan de voorbereiding van het project, in de ruimste zin van het woord, tot en met de vergunning verlening worden door de initiatiefnemer Steengoed Projecten cvba gedragen. Tevens neemt deze alle kosten voor zijn rekening aangaande de opvolging van de uitvoering tot en met de oplevering en de verkoop aan Natuurpunt. Hierin zijn tevens de kosten begrepen die de Vlaamse overheid, bijv. afdeling Geotechniek, desgevallend in rekening brengt voor technisch advies aan het PGC in het kader van de oplevering van een heringerichte zone.

5.6.2 Waarborgsysteem

De goede uitvoering van de herstructurering van het project wordt gegarandeerd via een waarborgsysteem. Hiertoe stelt Steengoed projecten cvba te gepaste tijde een bankgarantie, conform de bepalingen vermeld in artikel 20quinquies van het decreet van 14 juli 1993. De **financiële garantie** zal worden opgebouwd naargelang de **ontginning voortschrijdt**. Ze wordt **afgebouwd** van zodra een deelgebied kan worden **opgeleverd** (op basis van goedgekeurde uitvoering door de opvolgingscommissie herinrichting- zie verder). Wanneer van toepassing wordt de financiële garantie jaarlijks aangepast aan de evolutie van het indexcijfer der consumptieprijzen.

Deze systematiek is niet nieuw, doch werd al gedurende meer dan 10 jaar toegepast bij de herinrichting van alle grindwinningsgebieden die in uitvoering van het grinddecreet van 1994 werden ontgonnen.

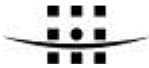
Zodra het PGC en de Vlaamse Regering hun goedkeuring aan het project hebben gegeven wordt conform het grinddecreet (projectgrindwinning) een overeenkomst opgesteld tussen het PGC, de initiatiefnemers, de toekomstige eigenaar,... waarin o.a. alle details aangaande dit waarborgsysteem zijn vervat. Zo zal de te realiseren nabestemming worden voorzien van een marktconforme kostprijs inclusief een zekere marge die als basis zal gelden voor het bepalen van het garantiebedrag.

De finaliteit van dit systeem bestaat erin het PGC toe te laten om met deze garantie de op enig moment vergraven zone op eigen initiatief te laten herinrichten, in het geval de initiatiefnemers dit zouden nalaten, of indien de kwaliteit van de geleverde werken als onvoldoende wordt beoordeeld ten opzicht van de in de overeenkomst vastgelegde kwaliteitseisen.

---

²⁹ Deze omvat de afwerking en de uitrusting van een projectgebied: de grond-, water-, infrastructuur- en inrichtingswerken in het projectgebied die nodig zijn voor de fysieke realisatie van het maatschappelijk project van groot openbaar belang, zoals bepaald in het goedgekeurde project.

5.6.3 Financiële ondersteuning van het PGC

Om de projectvoorbereiding, het administratieve proces en de projectuitvoering op te volgen en te controleren dient het PGC te beschikken over voldoende gekwalificeerde ondersteuning. Hiervoor wordt thans beroep gedaan op het personeel van de Grindcel die nog in hoofdzaak actief is voor ontginningsgebieden van het oorspronkelijke grinddecreet.

Wanneer het grindfonds definitief zou stoppen met de financiering van de Grindcel, zal Steengoed Projecten cvba deze kosten op zich nemen, in zoverre dat zij toewijsbaar zijn aan de noodwendigheden van het PGC (en voor een beperkte periode aan de laatste werkzaamheden voor het herstructureringscomité). Wanneer er meerdere projecten in onderzoek of lopende zijn binnen het PGC dienen deze kosten naar billijkheid te worden verdeeld over de diverse initiatiefnemers.

5.7 Wettelijke inhoud van het initiatief

Het initiatief werd voorgelegd aan het PGC die het in overweging heeft genomen op 5 april 2011. Gedurende het proces zijn de evoluties binnen de verschillende domeinen nader toegelicht. De huidige uitwerking is uitgegaan van de state-of-the-art van deze verschillende domeinen. De grondbeginselen van het maatschappelijk project Elerweerd zoals voorgenomen in dit projectvoorstel zijn opgelijst in

Er wordt aangegeven welke milderende maatregelen, voorkomend uit de planMER worden behandeld in het volgend traject na goedkeuring door de Vlaamse regering.

De inhoud die het initiatief moet bevatten om te voldoen aan de voorwaarden, vermeld in artikel 20 sexies, §3, van het decreet van 14 juli 1993, en in artikel 8 van dit besluit (zie boven) zijn weergegeven in onderstaande tabel 5.3, samen met de verwijzingen naar de plaatsen waar ze in het rapport van het in overweging genomen projectvoorstel zijn opgenomen (zie bijlage 2).

Tabel 5.3: Verband tussen de hoofdstukken van dit rapport en de bepalingen in het artikel 20sexies

Voorwaarde artikel 20sexies	Onderdeel rapport
a) welk maatschappelijk relevant doel men met de realisatie van het project wil bereiken	2
b) op welke wijze de voorwaarden van artikel 20quater zullen worden nageleefd	4.1.2.3
c) op welke wijze het doel wordt bereikt waarbij de daartoe meest aangewezen maatregelen worden vermeld die de wetgeving ter beschikking stelt en tegelijkertijd de overheden, organisaties of personen worden aangeduid die deze maatregelen kunnen uitvoeren	5.2 en 0
d) op welke wijze de gevolgen van het gerealiseerde doel en de gevolgen van de uitvoering worden onderzocht, waarbij men de daartoe meest aangewezen onderzoeksmaatregelen vermeldt die de wetgeving daarvoor ter beschikking stelt en de overheden, organisaties of personen aanduidt die deze maatregelen kunnen uitvoeren	Bijlage 4
e) op welke wijze het voorstel een impact heeft op de beroepslandbouw via een landbouwgevoeligheidsanalyse en landbouweffectenrapport en in voorkomend geval hoe deze impact via flankerende maatregelen dient gecompenseerd te worden	Bijlage 4
f) welke adviezen over het project moeten worden ingewonnen	Bijlage 4
g) vanaf welk moment de projectgrindwinning kan worden aangevat, onder welke voorwaarden de projectgrindwinning kan worden uitgevoerd en wat het minimale niveau van afwerking en uitrusting zal zijn bij de beëindiging van de grindwinning ter realisatie van de	5.4 en bijlage 1 van het

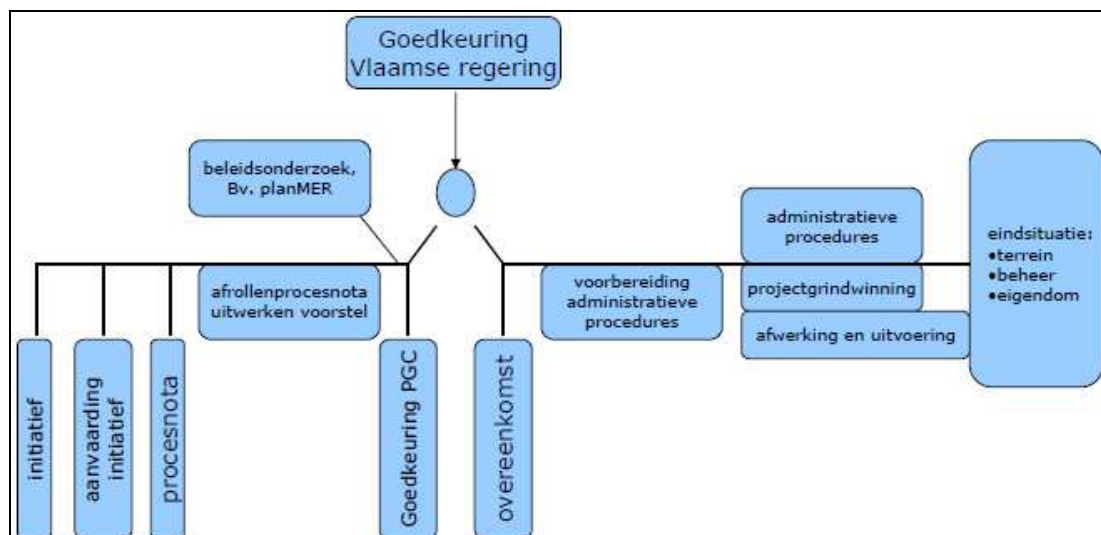
Voorwaarde artikel 20sexies	Onderdeel rapport
doelstelling van het project en de planologische bestemming	initiatief (bijlage 2 van dit rapport)
h) op welke wijze het project zal worden gefinancierd	5.6
i) wat de gewenste eigendoms- en beheerssituatie van het project is na beëindiging van de projectgrindwinning, wat kan inhouden het formuleren van een plan met betrekking tot het duurzaam beheer van het terrein na uitvoering van de projectgrindwinning; tegelijkertijd worden de overheden, organisaties of personen aangeduid die betrokken zijn bij of instaan voor de uitwerking van deze eigendoms- of beheerssituatie.	5.5

6 PROCESNOTA: PROCEDURELE STAPPEN EN GEVOERD PROCES

6.1 Inleiding

Het procesverloop van een projectgrindwinningsdossier wordt beschreven in hoofdstuk 2 van het besluit van de Vlaamse Regering van 4 februari 2011 betreffende de procedure en de uitvoeringsmodaliteiten voor het voorbereiden, het uitvoeren en het opvolgen van de projecten in het projectgrindwinningscomité, en tot regeling van de werking van het projectgrindwinningscomité. Het procesverloop wordt onderstaand beknopt besproken. Ze is uitgebreid toegelicht in de procesnota in bijlage 3.

Een overzicht van de verschillende stappen van een projectgrindwinningsdossier wordt gegeven in illustratie 5.1.

Illustratie 6.1: Stappenplan projectgrindwinningsdossier

We merken hierbij op dat de juridische reikwijdte van de procesnota beperkt is tot aan de goedkeuring door de Vlaamse regering. Vanuit het maatschappelijk project bekeken loopt het proces echter door tot aan de realisatie van het eindbeeld, na oplevering van het afgewerkte terrein en in praktijk instellen van het gebruik en het beheer, passend bij de nabestemming.

6.2 Werkgroepen

Om de maatschappelijke meerwaarde aan te tonen, vorm te geven en te toetsen is een uitgebreid proces opgezet, waar dit planMER een exponent van is. Dit alles wordt opgevolgd door het ProjectGrindwinningsComité (PGC) en is neergeschreven in een procesnota.

In het kader van dit proces wordt naast het officiële kader eveneens een aanvullend traject opgezet.

In het participatietraject zijn de thema's water, natuur, landbouw, ruimtelijke ordening en erfgoed expliciet vertegenwoordigd. Zo wordt de planomschrijving in overleg gestuurd

om optimale meerwaarde te bieden op deze milieuthema's, waarmee het maatschappelijk project Elerweerd in principe zo veel mogelijk positieve effecten voor de receptoren zal opleveren.

Voor de belangrijkste disciplines werden werkgroepen georganiseerd. Tot aan de opmaak van dit voorstel in september 2012 ging het om:

- Natuur (ANB, Limburgse Milieukoepel, ALBON, de initiatiefnemers en Royal Haskoning);
- Water (nv De Scheepvaart, Rijkswaterstaat, de initiatiefnemers en Royal Haskoning);
- Recreatie (Provincie Limburg, Limburg Sterk Merk, gemeenten, Natuurpunt Limburg, de initiatiefnemers en Royal Haskoning);
- Landbouw (gemeenten, Boerenbond, ADLO, VLM, de initiatiefnemers en Royal Haskoning);
- Ruimte en Erfgoed (RWO Ruimtelijke planning, RWO Limburg en Onroerend Erfgoed Limburg, de initiatiefnemers en Royal Haskoning).

De werkgroepen kwamen naar noodzaak samen. De vergaderingen werden georganiseerd als er nieuwe informatie beschikbaar kwam, vragen gesteld werden of er wijzigingen optraden in het planvoorstel. Telkens werd, voordat een officieel document ingediend werd, een werkgroepoverleg georganiseerd om de ontwerpdocumenten af te toetsen en nog aan te passen aan bemerkingen van de werkgroep. Vaak werden te verwachten knelpunten voor een toekomstige stap al gedetecteerd en geïnitieerd, zodat de aanwezigen hun huiswerk konden maken en inbreng hadden voor de werkgroepvergadering die hoorde bij die volgende stap.

Deze werkgroepen zullen ook na de goedkeuring van het voorstel betrokken blijven bij de verfijning van de projectomschrijving in de projectMER, het RUP en het vergunningentraject.

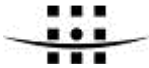
6.3 Procedure om te komen tot een definitief projectvoorstel

Alvorens de projectgrindwinning kan goedgekeurd worden door de Vlaamse Regering werden een aantal onderzoeksprocedures doorlopen en werd de projectomschrijving verder uitgewerkt te worden tot een definitief projectvoorstel. De verschillende procedures worden in voorliggende procesnota beschreven. Het betreffen:

- Plan-MilieuEffectenRapportage (Plan-MER)
- LandbouwEffectenRapportage (LER)
- MOBiliteitsEffectenRapportage (MOBER)

6.4 Inhoudsbepalingen en opbouw procesnota

De procesnota is afgestemd op de voorgestelde projectgrindwinning. Hierin wordt vastgesteld welk traject het voorstel bij het projectgrindwinningscomité werd doorlopen om tot een eindvoorstel tot projectgrindwinning te komen waarover het projectgrindwinningscomité kan beslissen.

Het ontwerp van de procesnota is besproken op de projectgrindwinningscomités van 27 mei 2011 en 28 juni 2011 (de verslagen zijn toegevoegd in bijlage 4 van de procesnota in bijlage 3). De versie van de procesnota van 21 november 2011 is het startdocument van waaruit het projectgrindwinningscomité is vertrokken. Voortbouwend op deze versie is op 5 juli 2012 een aangevulde procesnota opgesteld. De versie van de procesnota in bijlage dateert van 25/09/2012. Hierin zijn de opmerkingen geformuleerd tijdens het PGC van 7 september 2012 in verwerkt.

In het besluit van de Vlaamse Regering betreffende de procedure en de uitvoeringsmodaliteiten voor het voorbereiden, het uitvoeren en het opvolgen van de projecten in het projectgrindwinningscomité, dd 04/02/2011, hoofdstuk 2, afdeling 2, art.5 §2 wordt aangegeven welke gegevens de procesnota minstens moeten bevatten.

Onderstaande overzicht geeft weer welke gegevens volgens het besluit in de procesnota moeten staan en waar deze opgenomen zijn in de procesnota in bijlage 3.

1°	de fases en de tijdslijn die het voorstel zal doorlopen	Paragraaf 0 en 2
2°	de inhoud die het voorstel moet bevatten om te voldoen aan de voorwaarden, vermeld in artikel 20 sexies, §3, van het decreet van 14 juli 1993, en in artikel 8 van dit besluit	bijlage 2
3°	de noodzakelijke financiering van het procestraject om te komen tot het projectvoorstel en de financiering van de kosten van het projectcomité bij de begeleiding van het in de procesnota geschetste proces	Hoofdstuk 3
4°	de instanties en actoren die bij het procestraject betrokken zullen worden en de wijze waarop dit gebeurt	Hoofdstuk 6 en bijlage 2
5°	de wijze waarop en door wie er over het voorstel en het project publiek wordt gecommuniceerd. De communicatie over het voorstel en het project als uitdrukkelijk doel een zo groot mogelijk maatschappelijk draagvlak te creëren voor het voorstel en het project	Paragraaf 6.2., bijlage 2 en 3
6°	de onderdelen van het project die aan een beleidsonderzoek worden onderworpen voor het project aan de minister wordt bezorgd, en de beleidsonderzoeken waaraan die onderdelen worden onderworpen	bijlage 2

In de procesnota in bijlage 3 zijn in eerste instantie de verschillende procedures toegelicht worden. Onderstaand is aangegeven welke procedures waar beschreven staan in de procesnota.

Procedure	Paragraaf
Algemene procedure projectgrindwinning	5.1
MER	5.5
LER	5.6
MOBER	5.7
RUP	5.8
Milieu- en stedenbouwkundige vergunning	5.9 en 5.10
Oprichten comité controle der werken en afwerking	5.11
AGNAS	5.12

In een laatste paragraaf van de procesnota wordt aangegeven tot welke documenten de procedures leiden (paragraaf 5.13).

De procesnota vormt samen met het initiatief een integraal onderdeel van de startbeslissing. De startbeslissing gebeurt door het PGC en geeft de beleidsintentie aan om het realiseren van het project op korte termijn te onderzoeken met het oog op een effectieve realisatie van het project. Na vaststelling van het definitieve projectvoorstel door het PGC legt deze het projectvoorstel ter goedkeuring voor aan de Vlaamse Regering. De Vlaamse Regering neemt een beslissing over het definitieve voorstel.

6.5 Procedure na goedkeuring door de Vlaamse Regering

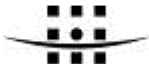
Artikel 9 van het besluit van de Vlaamse Regering betreffende de procedure en de uitvoeringsmodaliteiten voor het voorbereiden, het uitvoeren en het opvolgen van de projecten in het projectgrindwinningscomité dd 04/02/2011, stelt dat na de goedkeuring van het projectvoorstel door de Vlaamse Regering er een overeenkomst dient gesloten waarin de verbintenissen voor de realisatie van het project worden vastgelegd en gewaarborgd via de financiële waarborg (zie procesnota in bijlage 3).

In deze overeenkomst zullen ten minste volgende gegevens worden vastgelegd:

- alle onderdelen van de afwerking en de uitrusting van het projectgebied, die invulling geven aan de realisatie van het goedgekeurde project;
- de wijze waarop de onderdelen van het goedgekeurde project gerealiseerd worden;
- alle rechten en verplichtingen van de partijen om de vermelde onderdelen te realiseren;
- de eindsituatie, waarmee zowel alle onderdelen van de afwerking en de uitrusting van het projectgebied als de beschreven eigendoms- en beheersituatie van het project bedoeld worden;
- het bedrag van de financiële waarborg die op elk moment gesteld moet zijn om de afwerking en de uitrusting van het projectgebied te waarborgen. De financiële waarborg wordt gesteld door Steengoed Projecten cvba en zal worden gesteld in het voordeel van het projectgrindwinningscomité.

De overeenkomst zal ten minste door de volgende partijen worden gesloten:

- het projectgrindwinningscomité;
- de initiatiefnemers:
  - Steengoed Projecten cvba als de houder van de vergunning tot projectgrindwinning, of de exploitant indien verschillend van de houder

- van de vergunning. Deze kan eveneens de vereniging zijn waarvan de houder van de vergunning of de exploitant lid van is en die de financiële waarborg stelt.
- Het Strategisch project Maasvallei Grensverleggend van Regionaal Landschap Kempen en Maasland vzw als de trekker van het RivierPark Maasvallei waar het project een belangrijke verwezenlijking van zal zijn.
  - De personen of instanties die na realisatie van de eindsituatie het project in eigendom of beheer verwerven. Steengoed projecten cvba zal met Natuurpunt vzw een overeenkomst sluiten voor de overdracht van eigendom en terreinbeheer. Mogelijks zal ook een deel van het projectgebied in eigendom en of beheer komen van nv De Scheepvaart.
  - een vertegenwoordiging van de gemeenten waarin het project is gesitueerd
  - en, in voorkomend geval, elke andere persoon die rechten verwerft of verplichtingen aangaat om het goedgekeurde project te realiseren.

Tijdens de uitvoering van de overeenkomst kunnen wijzigingen in de overeenkomst aangebracht worden voor zover ze voldoen aan de regelgeving, er niet wordt afgeweken van het voorstel dat goedgekeurd is door de Vlaamse Regering en de wijzigingen worden goedgekeurd door het PGC.

Indien Steengoed Projecten cvba nalaat zijn in de overeenkomst opgenomen verplichtingen uit te voeren wordt hij door het PGC in gebreke gesteld. Bij blijvende niet-uitvoering kan het PGC aanspraak maken op het overeenkomstige deel van de gestelde financiële waarborg. De aldus aangesproken en vervallen financiële waarborg zal door het PGC aangewend worden om de nagelaten verplichting van projectrealisatie uit te voeren.

De overige procedures die starten na goedkeuring van het projectvoorstel door de Vlaamse Regering om uiteindelijk te kunnen starten met de werkzaamheden betreffen:

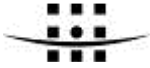
- Oprichten comité dat controle uitvoert op de werken en afwerking
- Ruimtelijk UitvoeringsPlan (RUP)
- Project-MilieuEffectenRapport (Project-MER)
- Milieuvergunning
- Stedenbouwkundige vergunning
- Monitoring en opvolging werken tot aan oplevering voor de nabestemming

Deze worden nader besproken in de procesnota in bijlage 3.

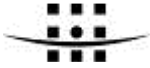
**Bijlage 1: -Grondbeginselen van Maatschappelijk Project
Elerweed en uit te werken maatregelen na
goedkeuring door de Vlaamse regering**

**Bijlage 2: -Gedetailleerde omschrijving van het initiatief:
Maatschappelijk Project Elerweerd**

Bijlage 3: Procesnota Maatschappelijk Project Elerweerd

**Bijlage 4: Definitief planMER Elerweerd 19 september 2012,
inclusief goedkeuring**

=0=0=0=